

*Załącznik do Uchwały Nr 111/2022
Zarządu Banku Spółdzielczego w Łochowie
z dnia 22.12.2022r.*

*Załącznik do Uchwały Nr 61/2022
Rady Nadzorczej Banku Spółdzielczego w Łochowie
z dnia 29.12.2022r.*

**STRATEGIA ZARZĄDZANIA POSZCZEGÓLNYMI RODZAJAMI
RYZYKA
W BANKU SPÓŁDZIELCZYM W ŁOCHOWIE**

Łochów, grudzień 2022 r.

SPIS TREŚCI

Spis treści

1. Postanowienia ogólne	3
2. Istota i cel zarządzania ryzykiem	8
3. Kultura ryzyka.....	10
4. Organizacja zarządzania ryzykiem	11
5. Zasady zarządzania ryzykiem	14
6. Zasady ustalania wewnętrznych limitów ryzyka	16
7. Zadania priorytetowe w zakresie zarządzania ryzykiem	18
8. Kontrola ryzyka.....	18
9. Postanowienia końcowe.....	19

Załączniki:

1. Załącznik 1: Strategia kapitałowa.
2. Załącznik 2: Cele strategiczne w zakresie zarządzania ryzykiem kredytowym.
3. Załącznik 2.1: Obligatoryjna lista limitów określona przez dokument „Zasady zarządzania ryzykiem kredytowym w Systemie Ochrony Zrzeszenia BPS.
4. Załącznik 3: Cele strategiczne w zakresie ryzyka płynności i finansowania.
5. Załącznik 4: Cele strategiczne w zakresie zarządzania ryzykiem stopy procentowej.
6. Załącznik 5: Cele strategiczne w zakresie zarządzania ryzykiem operacyjnym .
7. Załącznik 6: Cele strategiczne w zakresie zarządzania ryzykiem braku zgodności.
8. Załącznik 7: Cele strategiczne w zakresie zarządzania ryzykiem wyniku finansowego.
9. Załącznik 8: Oświadczenie pracownika.

Metryka regulacji

Podstawowe dane regulacji:

Właściciel dokumentu	Stanowisko ds. ryzyk
Pełna nazwa dokumentu	Strategia zarządzania poszczególnymi rodzajami ryzyka w Banku Spółdzielczym w Łochowie”
Data wydania	Grudzień 2022
Data obowiązywania	Strategia wchodzi w życie z dniem zatwierdzenia przez Radę Nadzorczą
Uchyła	„Strategia zarządzania poszczególnymi rodzajami ryzyka w Banku Spółdzielczym w Łochowie” wprowadzona <i>Uchwałą Nr 96/2021 Zarządu Banku Spółdzielczego w Łochowie z dnia 23.12.2021 r.</i> zatwierdzona <i>Uchwałą Nr 39/2021 Rady Nadzorczej Banku Spółdzielczego w Łochowie z dnia 29.12.2021 r.</i>
Kogo obowiązuje	Wszystkie jednostki i komórki organizacyjne Banku

Osoby zaangażowane:

Sporządzony przez	<i>Estera Suchodolska</i>
Zaakceptowany przez	<i>Rada Nadzorcza Banku Spółdzielczego</i>
Zweryfikowany pod względem zgodności z przepisami wewnętrznymi	<i>Joanna Wasiewicz</i>

1. Postanowienia ogólne

§ 1

Każda aktywność podejmowana przez Bank Spółdzielczy w Łochowie, zwany w dalszej części Bankiem, generuje ryzyko.

§ 2

Bank, działając w interesie swoich członków, prowadzi działalność bankową na rzecz osób fizycznych, osób prawnych oraz jednostek organizacyjnych nie posiadających osobowości prawnej, jeżeli posiadają zdolność prawną.

§ 3

Bank w ramach oceny procesu szacowania kapitału wewnętrznego określa mapę ryzyk istotnych, występujących w Banku w oparciu o analizę jakościowych i ilościowych kryteriów istotności ryzyk, z uwzględnieniem modelu biznesowego Banku.

Z uwagi na charakter i zakres prowadzonej działalności, najbardziej znaczącym rodzajem ryzyka w Banku jest **ryzyko kredytowe** oraz jego pochodne wymienione w Rozporządzeniu Ministra Finansów, Funduszy i Polityki Regionalnej z dnia 8 czerwca 2021r. oraz Dyrektywie 2013/36 Unii Europejskiej z dnia 26 czerwca 2013r. tj. ryzyko koncentracji, ryzyko ekspozycji zabezpieczonych hipotecznie, detalicznych ekspozycji kredytowych oraz ryzyko inwestycji finansowych. Jednocześnie w Banku występują również inne rodzaje ryzyka takie jak:

1. ryzyko operacyjne,
2. ryzyko stopy procentowej w księdze bankowej,
3. ryzyko płynności i finansowania,
4. ryzyko braku zgodności,
5. ryzyko kapitałowe,
6. ryzyko wyniku finansowego,
7. inne ryzyka uznane przez Bank za istotne, na podstawie Instrukcji wewnętrzny proces oceny adekwatności kapitałowej.

§ 4

W celu ostrożnego i stabilnego zarządzania ryzykiem Bank wprowadza regulację o nazwie „Strategia zarządzania poszczególnymi rodzajami ryzyka w Banku Spółdzielczym w Łochowie”, zwaną w dalszej części opracowania Strategią.

Niniejsza Strategia jest zgodna z celami strategicznymi i ogólnymi zamierzeniami Banku w zakresie zarządzania ryzykiem, zawartymi w Strategii działania Banku.

§ 5

Niniejsza Strategia określa:

1. Istotę i cel zarządzania ryzykiem w Banku,

2. Rolę organów nadzorczych i pracowników w procesie zarządzania ryzykiem,
3. Zasady zarządzania ryzykiem,
4. Zadania priorytetowe w zakresie zarządzania ryzykiem, zawarte w Strategiach szczegółowych, stanowiących załączniki do niniejszej Strategii.
5. Zasady kontroli wewnętrznej.

§ 6

Przy opracowaniu niniejszej Strategii uwzględniono wytyczne wynikające z postanowień rekomendacji nadzorczych oraz zapisów ustawowych, w tym Dyrektywy 2013/36/UE oraz Rozporządzenia 575/2013 z dnia 26 czerwca 2013r. dotyczących zarządzania poszczególnymi rodzajami ryzyka w Banku oraz adekwatnością kapitałową (ryzyko niewypłacalności).

§ 7

Przyjęte w niniejszej Strategii pojęcia oznaczają:

1. **Rada Nadzorcza** – Rada Nadzorcza Banku Spółdzielczego w Łochowie;
2. **Zarząd** – Zarząd Banku Spółdzielczego w Łochowie;
3. **Stanowisko ds. zarządzania ryzykiem braku zgodności i kontroli wewnętrznej** – pracownik Banku posiadający w zakresie czynności obowiązki dotyczące ryzyka braku zgodności, kontrolę poprawności i efektywności zarządzania ryzykami oraz adekwatnością kapitałową (w ramach kontroli na miejscu);
4. **Komórka monitorująca ryzyko** – Stanowisko ds. ryzyk;
5. **KK** – Komitet Kredytowy;
6. **Audyt wewnętrzny** – kontrola poprawności i efektywności zarządzania ryzykami oraz adekwatnością kapitałową, ocena mechanizmów kontroli wewnętrznej sprawowana przez System Ochrony Instytucjonalnej;
7. **Bank Zrzeszający** – Bank Polskiej Spółdzielczości SA
8. **Konflikt interesu** - okoliczności mogące doprowadzić do powstania sprzeczności między interesem Banku i interesami pracownika, z uwzględnieniem obowiązku działania przez pracownika w sposób rzetelny, zgodnie z najlepiej pojętym interesem Banku. Powstaje w szczególności, gdy pracownik posiada obiektywny powód, aby preferować interes własny lub osoby trzeciej w stosunku do interesów Banku.
9. **Powiązanie personalne** – taki rodzaj powiązania, który może rodzić ryzyko konfliktu interesów pracownika/członka organu Banku z racji posiadania relacji pozasłużbowych z innym pracownikiem/członkiem organu Banku. W szczególności za powiązania personalne w Banku rozumie się więzi o charakterze małżeńskim, pozostawanie we wspólnym pożyciu, bycie krewnym lub powinowatym w linii prostej.
10. **Pakiet CRD IV / CRR** – pakiet norm ostrożnościowych zawartych w Dyrektywie 2013/36/UE oraz w Rozporządzeniu 575/2013 Unii Europejskiej z dnia 26 czerwca 2013r.
11. **Ryzyko istotne** – występujące w Banku ryzyka, uznane za istotne na podstawie Instrukcji wewnętrzny proces oceny adekwatności kapitałowej, wymienione w Rozporządzeniu Ministra Finansów, Funduszy i Polityki Regionalnej z dnia 27 lipca 2021r. oraz w Pakiecie CRD IV /CRR.
12. **Kryteria ilościowe i jakościowe** uznawania ryzyk za istotne zostały określone w Instrukcji wewnętrzny proces oceny adekwatności kapitałowej w Banku Spółdzielczym w Łochowie;

13. **Detaliczne ekspozycje kredytowe (DEK)**- ekspozycja kredytowa wobec osoby fizycznej, udzielona na cele niezwiązane z działalnością gospodarczą lub prowadzeniem gospodarstwa rolnego, z wyłączeniem ekspozycji kredytowej zabezpieczonej hipotecznie, ekspozycji zabezpieczonej kaucją złożoną przez klienta w banku, ekspozycji kredytowej powstałej w wyniku udzielenia kredytu na zakup papierów wartościowych oraz ekspozycji w przypadku której źródłem spłaty są przychody z tytułu zbycia papierów wartościowych;
14. **Ekspozycja kredytowa zabezpieczona hipotecznie (EKZH)** - ekspozycja kredytowa związana z finansowaniem nieruchomości, w przypadku której zostało ustanowione zabezpieczenie w postaci hipoteki, lub hipoteka stanowi zabezpieczenie docelowe. Jeżeli w Rekomendacji mowa jest o „ekspozycji kredytowej zabezpieczonej na nieruchomości”, rozumieć przez to należy „ekspozycję kredytową zabezpieczoną hipotecznie”. W przypadku ekspozycji kredytowych niezwiązanych z finansowaniem nieruchomości, za ekspozycje kredytowe zabezpieczone hipotecznie uznaje się ekspozycje kredytowe, w przypadku których:
- pierwotny okres zapadalności jest dłuższy niż trzy lata, oraz
 - hipoteka jest lub będzie zabezpieczeniem dominującym.
15. **Detaliczna ekspozycja kredytowa zabezpieczona hipotecznie (detaliczna EKZH)** – ekspozycja kredytowa zabezpieczona hipotecznie (EKZH) udzielona klientowi detalicznemu;
16. **Czynniki ESG** (ang.: Environmental, Social, Governance):
- a) czynniki środowiskowe (Environmental) odnoszące się do jakości i sprawności ekosystemu, środowiska naturalnego, jego ochrony, związane z, np. emisją CO₂, niedoborem wody, zanieczyszczeniem powietrza, wykorzystaniem energii czy zarządzaniem odpadami,
 - b) czynniki społeczne (Social) odnoszące się do prawa, dobrobytu, dobrostanu osób i społeczności, w tym jakości miejsc pracy, dbałości o zdrowie i bezpieczeństwo w pracy, obejmujące również kwestie bezpieczeństwa wytwarzanych produktów, a także szkolenia i edukację, różnorodność i walkę z ubóstwem,
 - c) czynniki związane ze sprawnym zarządzaniem i ładem korporacyjnym (Governance), odnoszące się do nadzorowania/ zarządzania firmą/ innymi podmiotami, obejmujące również równość szans dla obu płci w zarządzaniu firmą, jakość relacji wewnętrznych i inwestorskich, sprawiedliwe wynagradzanie, przeciwdziałanie korupcji, prawa udziałowców, zapewnienie transparentności firmy;
17. **Ryzyko ESG** – oznacza możliwość negatywnego finansowego wpływu na instytucję, wynikającego z bieżącego lub przyszłego wpływu czynników ESG na jej klientów/ kontrahentów;
18. **Ryzyko kredytowe** – ryzyko potencjalnej straty z tytułu niewykonania zobowiązania w określonym w umowie terminie przez klienta lub kontrahent. Ryzyko kredytowe dotyczy wszystkich aktywów bilansowych, do których Bank ma tytuł prawny oraz pozycji pozabilansowych. Obejmuje ono działalność kredytową oraz działalność na rynku hurtowym (lokaty międzybankowe, dłużne papiery wartościowe itp.). Na ryzyko kredytowe składają się również: ryzyko koncentracji, ryzyko detalicznych ekspozycji kredytowych oraz ryzyko ekspozycji zabezpieczonych hipotecznie
19. **Ryzyko koncentracji zaangażowań** – zagrożenie wynikające z nadmiernych koncentracji z tytułu ekspozycji wobec poszczególnych klientów, grup powiązanych klientów, klientów działających w tym samym sektorze gospodarki, regionie geograficznym, prowadzących tę samą działalność lub dokonujących obrotu tymi samymi towarami, podmiotów należących do grupy kapitałowej banku (zarówno w ujęciu transgranicznym, jak i krajowym), ekspozycji denominowanych w tej samej walucie lub indeksowanych do tej samej waluty, z tytułu

stosowanych technik ograniczenia ryzyka kredytowego oraz dużych pośrednich ekspozycji kredytowych, takich jak pojedynczy wystawca zabezpieczenia, charakteryzujących się potencjałem do generowania strat na tyle dużych, by zagrozić kondycji finansowej banku lub zdolności do prowadzenia podstawowej działalności lub doprowadzić do istotnej zmiany profilu ryzyka banku;

20. **Ryzyko stopy procentowej w księdze bankowej** – możliwy negatywny wpływ zmian stóp procentowych na wyniki finansowe oraz w konsekwencji na kształtowanie się poziomu funduszy własnych Banku. Ryzyko to w Banku związane jest z:
 - 1) ryzykiem niedopasowania terminów przeszacowania,
 - 2) ryzykiem bazowym,
 - 3) ryzyko opcji klienta,
21. **Ryzyko operacyjne** – oznacza ryzyko straty wynikające z nieodpowiednich lub zawodnych procedur wewnętrznych, błędów ludzi i systemów lub ze zdarzeń zewnętrznych;
22. **Ryzyko prowadzenia działalności, w tym relacje z klientami** (ryzyko postępowania – ang. conduct risk) - rzeczywiste lub potencjalne ryzyko strat, jakie może ponieść dana instytucja w wyniku niewłaściwego świadczenia usług finansowych, w tym umyślnego uchybienia lub zaniedbania;
23. **Ryzyko braku zgodności (RBZ)** – ryzyko skutków nieprzestrzegania przepisów prawa, regulacji wewnętrznych oraz standardów rynkowych w procesach funkcjonujących w Banku;
24. **Ryzyko płynności** – zagrożenie utraty zdolności do finansowania aktywów i terminowego wykonania zobowiązań w toku normalnej działalności banku lub w innych warunkach, które można przewidzieć, powodujące konieczność poniesienia nieakceptowalnych strat;
25. **Ryzyko finansowania** - zagrożenie niedostatku stabilnych źródeł finansowania w perspektywie średnio- i długoterminowej, skutkujące rzeczywistym lub potencjalnym ryzykiem niewywiązania się przez bank z zobowiązań finansowych, takich jak płatności i zabezpieczenia, w momencie ich wymagalności w perspektywie średnio- i długoterminowej, bądź w całości, bądź związane z koniecznością poniesienia nieakceptowalnych kosztów finansowania.
26. **Ryzyko reputacji** – ryzyko naruszenia wizerunku i negatywnych ocen działania Banku w otoczeniu w którym działa;
27. **Ryzyko biznesowe** – ryzyko nieosiągnięcia założonych i koniecznych celów ekonomicznych z powodu niepowodzenia w rywalizacji rynkowej. Ryzykiem biznesowym Bank zarządza opracowując plan ekonomiczno-finansowy, którym uwzględnia wpływ warunków makroekonomicznych na poziom ryzyk oraz adekwatność kapitałową w okresie planowanym. Zasady zarządzania ryzykiem biznesowym zawiera Polityka zarządzania ryzykiem biznesowym w Banku Spółdzielczym w Łochowie;
28. **Ład wewnętrzny** – system zarządzania bankiem, organizacja banku, zasady działania, uprawnienia, obowiązki i odpowiedzialność oraz wzajemne relacje Rady Nadzorczej, zarządu i osób pełniących kluczowe funkcje w banku określone w statucie banku oraz przyjętym w banku zhierarchizowanym systemie regulacji wewnętrznych (strategii, polityk, procedur, instrukcji i in.).
29. **Ryzyko kontrahenta** – ryzyko niewywiązania się z umowy zwrotności środków podmiotu, w którego produkty Bank zainwestował wolne środki, pozostałe po zaspokojeniu akcji kredytowej. Bank zarządza ryzykiem kontrahenta, przeprowadzając ocenę kontrahenta

w oparciu o zapisy Polityki (zasad) rachunkowości w części dotyczącej wyceny i tworzenia odpisu aktualizacyjnego na inne aktywa Banku.

30. **Ryzyko bancassurance** – ryzyko łączenia produktów bankowych z ubezpieczeniowymi, badane w ramach oceny ryzyka kredytowego oraz ryzyka braku zgodności.
31. **Ryzyko nadmiernej dźwigni finansowej** - oznacza ryzyko wynikające z podatności instytucji na zagrożenia z powodu dźwigni finansowej lub warunkowej dźwigni finansowej, które może wymagać podjęcia nieplanowanych działań korygujących jej plan biznesowy, w tym awaryjnej sprzedaży aktywów mogących przynieść straty lub spowodować konieczność korekty wyceny jej pozostałych aktywów.
32. **Ryzyko inwestycji** – ryzyko zaangażowania w inwestycje takie jak, instrumenty kapitałowe (z wyjątkiem instrumentów kapitałowych emitowanych przez Bank Zrzeszający), nieruchomości, instrumenty dłużne (z wyłączeniem lokat w Banku Zrzeszającym), jednostki uczestnictwa funduszy inwestycyjnych, itp.
33. **Ryzyko kapitałowe** – zagrożenie wynikające z niezapewnienia kapitału, jak i braku możliwości osiągnięcia poziomu kapitału adekwatnego do ponoszonego przez bank ryzyka prowadzonej działalności, niezbędnego do pokrycia nieoczekiwanych strat oraz spełniającego wymogi nadzorcze umożliwiające dalsze samodzielne funkcjonowanie banku.
34. **Apetyt na ryzyko** – bieżąca i przyszła gotowość Banku do podejmowania ryzyka (Rekomendacja Z KNF) - oznacza łączny poziom i rodzaje ryzyka, jakie instytucja jest skłonna podejmować w ramach swojej zdolności do ponoszenia ryzyka, zgodnie ze swoim modelem działalności, w celu realizacji swoich celów strategicznych
35. **Tolerancja na ryzyko** – maksymalny, dopuszczalny poziom narażenia na ryzyko.
36. **Ryzyko strategiczne** – ryzyko związane z podejmowaniem niekorzystnych lub błędnych decyzji strategicznych, brakiem lub wadliwą realizacją przyjętej strategii oraz ze zmianami w otoczeniu zewnętrznym i niewłaściwą reakcją na te zmiany.
37. **Identyfikacja ryzyka** – analiza, na podstawie zgromadzonych danych, czynników wewnętrznych i zewnętrznych występowania ryzyka w Banku oraz stopnia ich wpływu na wynik finansowy. Metody i procedury identyfikacji poszczególnych rodzajów ryzyka zawierają szczegółowe regulacje wewnętrzne w zakresie zarządzania ryzykami w Banku. Proces identyfikacji ryzyka odbywa się w formie:
 - 1) gromadzenia, aktualizacji, przechowywania danych,
 - 2) wykorzystanie dostępnych baz danych,
 - 3) generowania raportów dotyczących ryzyka,
 - 4) udostępniania raportów komórkom odpowiedzialnym za analizę danych,
 - 5) analizy i oceny czynników ryzyka na podstawie zgromadzonych danych,
38. **Pomiar/szacowanie ryzyka** - zasady pomiaru, analizy oraz testowania warunków skrajnych ekspozycji na ryzyko, umożliwiające zarządzanie tym ryzykiem w skali Banku, ujęte w wewnętrznych procedurach.
39. **Raportowanie ryzyka** - określenie formy i terminów przekazywania wewnętrznego sprawozdania o poziomie ryzyka, którego szczegółowość i częstotliwość sporządzania powinny być adekwatne do rodzaju i skali ponoszonego przez Bank ryzyka. Sprawozdanie powinno być dostępne dla właściwych pracowników w czasie wystarczającym do przeprowadzenia i podjęcia odpowiednich działań.
40. **Limitowanie ryzyka** - określenie zasad ustalania i weryfikacji wewnętrznych limitów oraz

wskazanie komórki lub pracowników odpowiedzialnych za ich ustalanie i weryfikowanie. Limity ustalane są w oparciu o dane historyczne z uwzględnieniem planowanych zmian w działalności Banku. Weryfikacja przyjętych w Banku limitów odbywa się podczas przeglądu zarządczego ryzyk bankowych. Bank w swoich procedurach określa zasady postępowania w przypadku przekroczeń limitów oraz zasady ich weryfikacji.

41. **Zarządzanie ryzykiem** – zorganizowany proces gromadzenia, udostępniania, analizy danych dotyczących identyfikacji pomiaru i szacowania, monitorowania i kontrolowania danego rodzaju ryzyka oraz podejmowanie na jej podstawie działań o charakterze proceduralnym, organizacyjnym i wykonawczym, mających na celu redukcję ryzyka do akceptowanego poziomu oraz eliminowanie/ograniczanie negatywnych skutków ekspozycji na ryzyko. Systemy zarządzania ryzykami, przyjęte metody i założenia w Banku podlegają okresowemu przeglądowi.
42. **Kontrolowanie ryzyka** - wskazanie komórki lub pracowników odpowiedzialnych za realizację zadań związanych z zarządzaniem ryzykiem w Banku oraz za badanie zgodności działania wszystkich jednostek Banku z regulacjami wewnętrznymi i nadzorczymi, jak również za informowanie o stwierdzonych nieprawidłowościach. Kontrola ryzyka sprawowana jest w dwóch obszarach:
 - 1) pomiar ryzyka,
 - 2) kontrola wewnętrzna.
43. **Testy warunków skrajnych** - zestaw różnych technik badawczych stosowanych głównie w celu określenia odporności sytuacji ekonomiczno-finansowej Banku na wystąpienie wyjątkowych, niekorzystnych ale możliwych wydarzeń (tzw. szoków rynkowych). Efektem przeprowadzania testów warunków skrajnych jest tworzenie scenariuszy zachowań na wypadek ich wystąpienia (planów awaryjnych).

2. Istota i cel zarządzania ryzykiem

§ 8

Podejmowanie ryzyka zmusza Bank do koncentrowania uwagi na powstających zagrożeniach, poszukiwania form obrony przed zagrożeniami i dostosowywania działalności do zmieniających się warunków zewnętrznych. Ostrożnościowe podejmowanie ryzyka, oznacza utrzymywanie racjonalnej równowagi pomiędzy prowadzeniem działalności przychodowej i kontrolowaniem ryzyka.

§ 9

W Banku prowadzony jest proces identyfikacji, pomiaru, limitowania, raportowania i kontroli podejmowanego ryzyka. Bank ocenia ryzyko wynikające z działalności planowanej do podjęcia w przyszłości.

§ 10

W celu realizacji procesów wymienionych w § 9 w Banku realizowane są zadania, związane z analizą podstawowych wartości mierników charakterystycznych dla poszczególnych rodzajów ryzyka. Podstawowe wskaźniki określające akceptowalny poziom poszczególnych rodzajów ryzyka są zatwierdzane przez Radę Nadzorczą w ramach Polityki kapitałowej.

§ 11

Do głównych zadań w zakresie zarządzania ryzykiem w Banku należy:

1. Dostarczanie informacji na temat ryzyka i jego profilu.

2. Stosowanie działań profilaktycznych redukujących ryzyko i jego skutki.
3. Monitorowanie dopuszczalnego poziomu ryzyka, w tym nowych norm płynnościowych, określonych w Pakiecie CRD IV / CRR..
4. Szacowanie wymogów kapitałowych na pokrycie poszczególnych rodzajów ryzyka, zgodnie z Rozporządzeniem 575/2013 UE.
5. Analiza pokrycia wymogów kapitałowych funduszami własnymi, z uwzględnieniem buforów kapitału (zabezpieczającego i antycyklicznego).
6. Agregacja procesów szacowania wymogów kapitałowych z procesami zarządzania ryzykiem w Banku, z uwzględnieniem buforów kapitału (zabezpieczającego i antycyklicznego).
7. Raportowanie wyników oceny ryzyk oraz adekwatności kapitałowej Zarządowi oraz w sposób syntetyczny Radzie nadzorczej.
8. Audyt skuteczności zarządzania ryzykiem w Banku.
9. Wykorzystywanie przez Zarząd oraz Radę Nadzorczą wyników kontroli wewnętrznej do bieżącego zarządzania oraz nadzoru nad zarządzaniem Bankiem.
10. Wdrożenie w Banku odpowiedniej kultury zarządzania ryzykiem.

§ 12

Ograniczanie ekspozycji na ryzyko w Banku następuje poprzez:

1. Opracowanie przez Zarząd i zatwierdzenie przez Radę Nadzorczą Banku Strategii działania Banku, w której jednym z podstawowych długoterminowych celów jest zapewnienie odpowiednich kapitałów (celów kapitałowych) na pokrycie podejmowanych przez Bank rodzajów i wysokości ryzyka, z uwzględnieniem zapisów zawartych w Pakiecie CRD IV/CRR. Zasady opracowywania Strategii działania zawarte są w „Instrukcji sporządzania i monitorowania planu ekonomiczno-finansowego oraz Strategii działania Banku Spółdzielczego w Łochowie.”
2. Opracowanie przez Zarząd i zatwierdzenie przez Radę Nadzorczą Banku niniejszej Strategii, zawierającej cele strategiczne i planowane działania średnio i długookresowe, umożliwiające ich realizację w zakresie zarządzania ryzykiem bankowym (ryzykiem biznesowym). Cele strategiczne, długookresowe w zakresie zarządzania poszczególnymi rodzajami ryzyka zawierają załączniki nr 1-7 do niniejszej Strategii.
3. Określenie zagrożeń z tytułu ryzyka podejmowanego przez Bank. Analizę profilu poszczególnych rodzajów ryzyka zawierają szczegółowe regulacje, obowiązujące w Banku.
4. Wskazanie obszarów ryzyka, wymagających modyfikacji lub uzupełnienia technicznych i organizacyjnych instrumentów redukcji ryzyka.
5. Opracowanie, wdrożenie, okresowy przegląd i aktualizację wdrożonych metod zarządzania ryzykiem w celu adaptacji do bieżących warunków zewnętrznych oraz potrzeb Banku.
6. Określenie zadań i wyznaczenie stanowisk służbowych w strukturze organizacyjnej Banku, odpowiedzialnych za realizację zadań w ramach systemu zarządzania ryzykiem. Schemat organizacji zarządzania ryzykiem (w ramach struktury organizacyjnej) zatwierdza Rada Nadzorcza Banku.
7. Bieżącą aktualizacją szczegółowych pisemnych procedur obejmujących pomiar, limitowanie, monitorowanie i kontrolowanie ryzyka w Banku.
8. Opracowanie i bieżącą aktualizację regulacji wewnętrznych Banku, dotyczących planowanych działań zabezpieczających w postaci planów awaryjnych i planów ciągłości działania w sytuacjach kryzysowych.

9. Organizację systemu kontroli wewnętrznej.

§ 13

Narzędzia wspomagające zarządzanie ryzykiem

1. Bank wdraża i rozwija systemy informatyczne wspomagające proces zarządzania ryzykiem, a także inne narzędzia informatyczne powiązane z zarządzaniem ryzykiem.

§ 14

System informacji zarządczej

1. Bank wdraża i utrzymuje system informacji zarządczej zapewniający otrzymywanie przez Radę Nadzorczą i Zarząd aktualnej informacji o ryzyku zidentyfikowanym w obecnej lub przyszłej działalności Banku, charakterze, skali i złożoności ryzyka oraz działaniach podejmowanych w ramach zarządzania tym ryzykiem.
2. Szczegółowy wykaz oraz terminy sporządzania raportów zawiera załącznik nr 1 do „Instrukcji sporządzania informacji zarządczej w Banku Spółdzielczym w Łochowie.”

§ 15

Zarządzanie zasobami ludzkimi

1. Bank wdraża i realizuje procesy zarządzania zasobami ludzkimi, obejmuje to:
 - 1) sporządzanie planów kadrowych/planów zatrudnienia, planów urlopów,
 - 2) sformalizowany proces zatrudniania, oceny i awansu zawodowego pracowników uwzględniający ich kompetencje i zasady etyki zawodowe,
 - 3) odpowiednią politykę szkoleń,
 - 4) odpowiednie zasady motywowania i wynagradzania,
 - 5) mechanizmy zapewnienia ciągłości działania w sytuacjach nieobecności pracownika lub odejścia z pracy,
 - 6) sprawozdawczość wewnętrzną dotyczącą spraw kadrowych, w tym: fluktuacji zatrudnienia, absencji, urlopów, wykorzystania czasu pracy.
2. Procesy zarządzania zasobami ludzkimi realizowane są zgodnie z odpowiednimi regulacjami wewnętrznymi (Polityka kadrowa).
3. Bank sporządza i stosuje odpowiednią politykę wynagrodzeń, obejmującą wynagrodzenia i uznaniowe świadczenia emerytalne w rozumieniu art. 4 ust. 1 pkt 73 rozporządzenia nr 575/2013, w tym zasady ustalania zmiennych składników wynagrodzeń osób zajmujących stanowiska kierownicze w banku.

3. Kultura ryzyka

§ 16

1. Promowanie w Banku kultury ryzyka ma na celu rozwój rozumienia ryzyka i zarządzania ryzykiem, nie tylko przez Zarząd Banku oraz komórki zarządzania ryzykiem, ale również przez pozostałych pracowników Banku.
2. Stosowanie w Banku kultury ryzyka pozwala pracownikom na wyobrażenie skutków ich postępowania w odniesieniu do kształtowania poziomu ryzyka, a tym samym zrozumienie konieczności przestrzegania przyjętych w Banku reguł w zarządzaniu ryzykiem.

§ 17

Na pozytywne kształtowanie kultury ryzyka w Banku wpływają:

- 1) prezentowanie przez Zarząd Banku i komórki zarządzania ryzykiem postaw polegających na absolutnym przestrzeganiu zasad zarządzania ryzykiem;
- 2) wysyłanie przez Zarząd Banku i komórki zarządzania ryzykiem spójnych i jasnych wiadomości dotyczących akceptowanych poziomów ryzyka;
- 3) uwzględnianie ryzyka w dyskusjach dotyczących podejmowania decyzji w Banku,
- 4) uwzględnianie analizy ryzyka występującego w przeszłości w kształtowaniu aktualnej i przyszłej działalności Banku – uczenie się na błędach;
- 5) efektywna komunikacja pozioma pomiędzy pracownikami danej komórki organizacyjnej lub jednostki;
- 6) współpraca pomiędzy komórkami organizacyjnymi Banku oraz oferowanie wsparcia w realizowanych projektach dla dobra całego Banku.

§18

Narzędziami, które podnoszą poziom kultury ryzyka w Banku są:

- 1) jasne i zrozumiałe procedury dotyczące zarządzania ryzykiem;
- 2) łatwy dostęp do procedur dotyczących zarządzania ryzykiem dla wszystkich pracowników poprzez zamieszczanie w systemie EOD;
- 3) konieczność posiadania znajomości aktualnej Strategii zarządzania poszczególnymi rodzajami ryzyka w Banku Spółdzielczym w Łochowie przez wszystkich pracowników biorących udział w procesie zarządzania danym rodzajem ryzyka w postaci odpowiedniego oświadczenia zawartego w Załączniku nr 8 do Strategii;
- 4) w procesie przyjmowania nowych pracowników, którzy będą uczestniczyli w procesie zarządzania danym rodzajem ryzyka – konieczność zaznajomienia ich z kulturą ryzyka oraz aktualną Strategią zarządzania poszczególnymi rodzajami ryzyka w Banku Spółdzielczym w Łochowie w postaci oświadczenia, o którym mowa w pkt 3;
- 5) konieczność przekazywania pracownikom Banku informacji o występujących zmianach w przepisach prawa lub w regulacjach wewnętrznych;
- 6) uczestnictwo pracowników Banku w szkoleniach wspierających rozumienie ryzyka;
- 7) bieżąca wymiana informacji w ramach komórki organizacyjnej;
- 8) wymiana informacji pomiędzy komórkami, które zwiększają rozumienie ryzyka; (zwłaszcza o ustalonych limitach, ich budowie, celu stosowania limitów) przez pracowników komórek zarządzania ryzykiem dla pracowników jednostek biznesowych;
- 9) wprowadzenie, odpowiednio do specyfiki Banku, szczegółowej, matrycy funkcji kontroli;
- 10) wydawanie jasnych i zrozumiałych zaleceń pokontrolnych, nastawionych zwłaszcza na ograniczanie ryzyka, ich monitorowanie i egzekwowanie.

4. Organizacja zarządzania ryzykiem

§ 19

1. W procesie zarządzania ryzykiem w Banku uczestniczą następujące organy, jednostki i komórki organizacyjne:

- a) Rada Nadzorcza,

- b) Zarząd,
 - c) Prezes Zarządu – nadzorujący zarządzanie ryzykiem,
 - d) Stanowisko ds. zarządzania ryzykiem braku zgodności i kontroli wewnętrznej,
 - e) Komitet Kredytowy,
 - f) Komórka monitorująca ryzyko,
 - g) Audyt wewnętrzny,
 - h) Pozostali pracownicy Banku.
2. Bank zapewnia niezależność Komórki monitorującej ryzyko poprzez zapewnienie jej bezpośredniego dostępu do Zarządu i Rady Nadzorczej.

§ 20

Do podstawowych zadań poszczególnych podmiotów systemu zarządzania ryzykiem należy:

1. Rada Nadzorcza sprawuje nadzór nad systemem zarządzania ryzykiem oraz ocenia jego adekwatność i skuteczność, w tym również nadzór nad adekwatnością i skutecznością systemu zarządzania ryzykiem operacyjnym, w tym ryzykiem systemów informatycznych i bezpieczeństwem informacji.

Rada Nadzorcza zatwierdza dokumenty strategiczne i polityki w obszarze zarządzania ryzykiem, a tym także apetyt/tolerancję na ryzyko zawartą w tych politykach.

Rada Nadzorcza przyjmuje odpowiednie informacje sprawozdawcze i wyniki kontroli wewnętrznej, na ich podstawie podejmuje decyzje o potrzebie podjęcia działań w reakcji na stwierdzone nadmierne narażenie na ryzyko, w tym o dokonaniu rewizji niniejszej Strategii lub polityk. Rada Nadzorcza sprawuje nadzór nad kontrolą systemu zarządzania ryzykiem oraz ocenia jej adekwatność i skuteczność.

Rada Nadzorcza nadzorując ryzyko operacyjne szczególną uwagę poświęca zagadnieniom bezpieczeństwa informacji i systemów informatycznych, w tym:

- 1) zarządzaniu bezpieczeństwem środowiska teleinformatycznego oraz ciągłością działania,
- 2) procesu tworzenia i aktualizacji strategii w obszarach technologii informacyjnej i bezpieczeństwa środowiska teleinformatycznego,
- 3) zarządzaniu elektronicznymi kanałami dostępu,
- 4) współpracy z zewnętrznymi dostawcami usług w zakresie środowiska teleinformatycznego i jego bezpieczeństwa,
- 5) zapewnieniu adekwatnej struktury organizacyjnej oraz zasobów kadrowych w obszarach technologii informacyjnej i bezpieczeństwa środowiska teleinformatycznego,
- 6) zarządzaniu jakością danych o kluczowym znaczeniu.

2. Zarząd Banku odpowiada za opracowanie i wdrożenie strategii zarządzania ryzykiem (obejmującej również zarządzanie ryzykiem operacyjnym), w tym za zorganizowanie, wdrożenie i funkcjonowanie systemu zarządzania ryzykiem oraz, jeśli to konieczne – dokonania weryfikacji w celu usprawnienia tego systemu. Zapewnia, że system zarządzania ryzykiem, w tym ryzykiem operacyjnym jest skuteczny – to znaczy, że proces zarządzania tym ryzykiem jest realizowany w sposób poprawny na każdym etapie, tj. etapach: identyfikacji, oceny, przeciwdziałania, kontroli monitorowania i raportowania. Podejmuje decyzje dotyczące organizacji i działania procesów zarządzania ryzykiem (w tym ryzykiem operacyjnym), a także

organizacji i działania środowiska wewnętrznego zarządzania tym ryzykiem, w ramach posiadanych kompetencji. W tym zakresie Zarząd zapewnia zasoby niezbędne do skutecznego zarządzania ryzykiem (w tym ryzykiem operacyjnym). Zarząd dokonuje regularnych przeglądów strategii i polityk zarządzania ryzykiem (w tym operacyjnym) i systemu zarządzania ryzykiem, w tym zasad zarządzania tym ryzykiem, zgodnie z odpowiednimi regulacjami wewnętrznymi. W przypadkach, gdy zajdzie taka potrzeba – Zarząd powoduje weryfikację i aktualizację, strategii zarządzania ryzykiem i polityk lub systemu zarządzania ryzykiem.

Zarząd okresowo przedkłada Radzie Nadzorczej syntetyczną informację na temat profilu ryzyka (struktury i wielkości ryzyka), na które narażony jest Bank.

Zarząd odpowiada za bezpieczeństwo informacji i systemów informatycznych, w związku z tym szczególną uwagę poświęca zagadnieniom:

- 1) zarządzaniu bezpieczeństwem środowiska teleinformatycznego oraz ciągłością działania,
- 2) tworzenia i aktualizacji strategii w obszarach technologii informacyjnej i bezpieczeństwa środowiska teleinformatycznego,
- 3) zarządzania elektronicznymi kanałami dostępu,
- 4) współpracy z zewnętrznymi dostawcami usług w zakresie środowiska teleinformatycznego i jego bezpieczeństwa,
- 5) zapewnienia adekwatnej struktury organizacyjnej oraz zasobów kadrowych w obszarach technologii informacyjnej i bezpieczeństwa środowiska teleinformatycznego,
- 6) zarządzania jakością danych o kluczowym znaczeniu.

3. Prezes Zarządu

Prezes Zarządu nadzoruje zarządzanie ryzykiem istotnym w działalności Banku.

Prezes Zarządu nadzoruje bezpośrednio, w ramach zarządzania ryzykiem istotnym działalność:

- 1) Stanowisko ds. ryzyk,
- 2) Stanowisko ds. zarządzania ryzykiem braku zgodności i kontroli wewnętrznej,
- 3) Stanowisko ds. monitoringu i klasyfikacji. Wierzytelności trudne.

W zakresie swoich zadań związanych z nadzorem nad zarządzaniem ryzykiem istotnym, Prezes Zarządu odpowiada za funkcjonowanie systemu zarządzania ryzykiem w obrębie całego Banku, w tym za funkcjonowanie systemu informacji Zarządczej w zakresie ryzyka w całym Banku

4. Stanowisko ds. zarządzania ryzykiem braku zgodności i kontroli wewnętrznej zapewnia przestrzeganie polityki w zakresie ryzyka braku zgodności.

Stanowisko ds. zarządzania ryzykiem braku zgodności powinno doradzać Zarządowi w sprawie przepisów, zasad, regulacji oraz standardów, które Bank musi spełnić oraz oceniać ryzyko wynikające z możliwego wpływu ewentualnych zmian w otoczeniu prawnym, regulacyjnym i przepisach na działalność Banku. Weryfikuje czy nowe produkty i regulacje wewnętrzne są zgodne z obecnym otoczeniem prawnym, jak też wszelkimi znanymi nadchodzącymi zmianami przepisów, regulacji i wymogów nadzorczych. Zdaje Zarządowi oraz Radzie sprawozdanie z zarządzania ryzykiem braku zgodności przez Bank. Kontrola wewnętrzna ma za zadanie kontrolę i ocenę skuteczności działania systemu zarządzania ryzykiem oraz dokonywanie regularnych przeglądów prawidłowości przestrzegania zasad zarządzania ryzykiem, obowiązujących w Banku. Dostarcza obiektywnej oceny adekwatności i skuteczności funkcjonującego systemu zarządzania oraz zgodności przeprowadzanych operacji bankowych z wewnętrznymi regulacjami Banku.

5. **Komitet Kredytowy** uczestniczy w procesie opiniowania transakcji kredytowych oraz ich klasyfikacji pod kątem ryzyka ponoszonego przez Bank. Skład i szczegółowe zadania Komitetu określa „Regulamin działania Komitetu Kredytowego w Banku Spółdzielczym w Łochowie”.
6. **Komórka monitorująca ryzyko** zapewnia identyfikację wszystkich najważniejszych rodzajów ryzyka, na jakie narażony jest Bank. Podstawowe zadania to: identyfikacja, przetwarzanie danych o ryzyku i pomiar lub szacowanie ryzyka, ocena i raportowanie informacji dotyczących podejmowanego ryzyka; opracowywanie regulacji wewnętrznych w zakresie zarządzania ryzykiem. Stanowisko dostarcza niezależnych informacji, analiz oraz ocen na temat ekspozycji na ryzyko, jak też oceny czy zgłaszane propozycje i decyzje dotyczące ryzyka podejmowane przez Zarząd i jednostki biznesowe lub wsparcia są zgodne z tolerancją Banku na ryzyko i gotowością do jego podejmowania.
Stanowisko może wnioskować o usprawnienie systemu zarządzania ryzykiem oraz przedstawia możliwości przeciwdziałania naruszeniom w zakresie stosowania polityk, procedur i limitów w zakresie ryzyka.
7. **Audyt wewnętrzny** - ma za zadanie kontrolę i ocenę skuteczności działania systemu zarządzania ryzykiem oraz dokonywanie regularnych przeglądów prawidłowości przestrzegania zasad zarządzania ryzykiem, obowiązujących w Banku. Dostarcza obiektywnej oceny adekwatności i skuteczności funkcjonującego systemu zarządzania oraz zgodności przeprowadzanych operacji bankowych z wewnętrznymi regulacjami Banku. Zadania audytu wewnętrznego Bank powierza na podstawie umowy Jednostce zarządzającej systemem ochrony.
8. **Pozostali pracownicy Banku** mają obowiązek przestrzegania zasad zarządzania poszczególnymi rodzajami ryzyka, obowiązujących w Banku w formie wewnętrznych regulacji i zaleceń, uczestnictwa w postępowaniu wyjaśniającym przyczyny wystąpienia zdarzeń generujących ryzyko oraz raportowania tych zdarzeń.

5. Zasady zarządzania ryzykiem

§ 21

Podstawowe zasady zarządzania poszczególnymi rodzajami ryzyka reguluje niniejsza Strategia oraz zatwierdzone przez Zarząd Banku instrukcje i regulaminy, obejmujące obszary ryzyka, które Bank uznał za istotne. Istotność poszczególnych ryzyk Bank określa na podstawie procedury zawartej w Instrukcji wewnętrzny proces oceny adekwatności kapitałowej w Banku Spółdzielczym w Łochowie.

§ 22

Proces zarządzania poszczególnymi rodzajami ryzyka w Banku obejmuje następujące działania:

1. Gromadzenie informacji.

2. Identyfikację i ocenę ryzyka.
3. Limitowanie ryzyka.
4. Pomiar i monitorowanie ryzyka.
5. Raportowanie.
6. Zastosowanie narzędzi redukcji ryzyka (działania zapobiegawcze).

§ 23

Niezależne zarządzanie poszczególnymi rodzajami ryzyka w Banku polega na:

1. Gromadzeniu informacji dotyczących ryzyka.
2. Ograniczaniu ryzyka, powstającego w działalności Banku do akceptowalnego poziomu, wykorzystując do tego celu informacje otrzymane z jednostek/komórek organizacyjnych Banku.
3. Podejmowaniu działań zmierzających do ograniczenia liczby i skali występujących zagrożeń.
4. Ograniczaniu/eliminowaniu negatywnych skutków ryzyka.

§ 24

1. W niezależnym zarządzaniu poszczególnymi rodzajami ryzyka w Banku szczególny nacisk położony jest na wyjaśnienie przyczyn występowania zdarzeń generujących ryzyko oraz oszacowanie ich wpływu na efektywność działania Banku, z wykorzystaniem technik testowania warunków skrajnych.
2. Stosowane przez Bank testy warunków skrajnych mają charakter uproszczony z uwagi na to, że:
 - a) Bank nie jest instytucją złożoną,
 - b) nie jest bankiem istotnie znaczącym w rozumieniu zapisów ustawy Prawo bankowe,
 - c) nie działa w grupie kapitałowej,
 - d) działa tylko na terytorium kraju,
 - e) nie jest notowany na giełdzie,
 - f) oferuje proste, podstawowe produkty bankowe,
 - g) nie stosuje modeli w rozumieniu Rekomendacji W,
 - h) nie stosuje outsourcingu czynności bankowych na dużą skalę.
3. Przeprowadzanie testów warunków skrajnych w Banku przebiega według następującego schematu:
 1. Określenie czynników wewnętrznych i zewnętrznych wystąpienia sytuacji skrajnej z uwzględnieniem skali działania, charakteru ryzyka ponoszonego przez Bank, otoczenia gospodarczego, otoczenia regulacyjnego, czynników demograficznych i innych.
 2. Opracowanie założeń testów warunków skrajnych opartych o dane historyczne oraz planowaną skalę działalności,
 3. Wykorzystanie metod statystycznych do tworzenia założeń testów warunków skrajnych,
 4. Określenie metod oceny wrażliwości na wystąpienie sytuacji skrajnej w stosunku do wskaźników ogólnego poziomu ryzyka, wyniku finansowego, płynności oraz adekwatności kapitałowej,
 5. Przeprowadzenie testu warunków skrajnych w oparciu o szczegółowe metodyki określone w procedurach zarządzania ryzykami i adekwatnością kapitałową przez Komórkę monitorującą ryzyko.
 6. Sporządzenie opisu wyników przeprowadzonych testów.
 7. Przekazanie informacji o wynikach przeprowadzonych testów warunków skrajnych wraz z analizami ryzyka i/lub adekwatności kapitałowej, zgodnie z procedurami szczegółowymi.

8. Opracowanie propozycji działań w przypadku wykazania wysokiej wrażliwości Banku na wystąpienie sytuacji awaryjnej (skrajnej) przez Komórkę monitorującą ryzyko we współpracy z komórkami merytorycznymi.
 9. Weryfikacja planów awaryjnych przez Komórkę monitorującą ryzyko.
 10. Podjęcie decyzji przez Zarząd o podjęciu działań awaryjnych /uruchomieniu planu awaryjnego.
 11. Raportowanie wyników testów warunków skrajnych Radzie Nadzorczej, zgodnie z planem pracy Rady.
4. Przyjęte założenia testów warunków skrajnych podlegają corocznemu przeglądowi wraz z przeglądem zarządczym procedur zarządzania poszczególnymi rodzajami ryzyka.

§ 25

1. Stosowanie technik testowania warunków skrajnych pozwala na ograniczenie ryzyka zmian warunków makroekonomicznych w działalności Banku. W Banku testom warunków skrajnych poddawane są takie czynniki ryzyka jak:

1. Szokowa zmiana rynkowych stóp procentowych.
2. Zmiany rynkowych cen nieruchomości.
3. Wycofywanie depozytów.
4. Wzrost kredytów zagrożonych, wywołany pogorszeniem koniunktury na rynku, wzrostem bezrobocia, zmianami w otoczeniu gospodarczym czy legislacyjnym.
5. Inne zmiany w otoczeniu Banku, koniunkturalne, społeczno-gospodarcze mogące mieć wpływ na ryzyko Banku – ryzyko biznesowe,

2. Założenia ilościowe i jakościowe testów warunków skrajnych podlegają ocenie eksperckiej w ramach przeglądu procedur w zakresie zarządzania poszczególnymi rodzajami ryzyka oraz adekwatnością kapitałową.

§ 26

Wybór konkretnych technik ograniczania skutków podejmowanego przez Bank ryzyka może rodzić konsekwencje finansowe, toteż Zarząd dokonuje analizy opłacalności i podejmuje decyzje o zastosowaniu najbardziej optymalnych rozwiązań w zakresie organizacji, automatyzacji i dokumentowania procesów zarządzania ryzykiem w Banku.

6. Zasady ustalania wewnętrznych limitów ryzyka

§ 27

1. W Banku obowiązują wewnętrzne limity ostrożnościowe, dostosowane do skali, profilu i złożoności działalności Banku.
2. Do każdego istotnego rodzaju ryzyka ustalany jest limit strategiczny wyznaczany spośród ustalonych przez Radę Nadzorczą wskaźników ogólnego poziomu ryzyka.
3. Limit strategiczny to wskaźnik o szczególnym znaczeniu dla Banku wymagający znaczącego zaangażowania w jego osiągnięcie lub utrzymanie w dłuższej perspektywie czasowej.
4. Limity strategiczne dla poszczególnych rodzajów ryzyka zostały zdefiniowane w § 30 niniejszej Strategii, a ich wysokość została określona w regulacjach dotyczących poszczególnych ryzyk.
5. W przypadku przekroczenia limitu strategicznego Zarząd powiadamia Radę Nadzorczą o tym fakcie niezwłocznie tj. na najbliższym posiedzeniu wraz ze wskazaniem działań jakie zostały

podjęte w celu ograniczenia przypadków przekroczenia tego limitu w przyszłości.

§ 28

Ustalanie i okresowa weryfikacja wewnętrznych limitów ma na celu dywersyfikację ryzyka w Banku.

§ 29

Szczegółowe zasady ustalania i aktualizacji wewnętrznych limitów oraz ich wysokość ustala Zarząd w odpowiednich procedurach.

§ 30

1. Wysokość limitów, o których mowa w § 27 jest dostosowana do akceptowanego przez Radę Nadzorczą ogólnego poziomu ryzyka Banku.
2. Limity strategiczne w ramach poszczególnych rodzajów ryzyka:

L.p.	Ryzyko	Limit strategiczny
1	Kredytowe	1)Wskaźnik jakości kredytów (RWEF) 2) Wskaźnik pokrycia należności z tytułu kredytów i pożyczek zagrożonych rezerwami celowymi oraz odpisami aktualizacyjnymi dotyczącymi odsetek
2	Operacyjne	Maksymalny limit strat brutto w kategorii: zakłócenia działalności Banku i awarie systemów
3	Płynności	LCR
4	Ryzyka stopy procentowej	Limit na zmianę wyniku odsetkowego z tyt. ryzyka przeszacowania i bazowego/Fundusze własne (+/- 100 pb)
5	Wyniku finansowego	C/I
6	Kapitałowe	Współczynnik kapitału Tier1

§ 31

Analizy będące podstawą do określenia wysokości limitów wewnętrznych są sporządzane w formie pisemnej i przechowywane przez Komórkę monitorującą ryzyko.

§ 32

1. Zarząd określa sposób postępowania w przypadku przekroczenia limitów, w tym działania mające na celu wyjaśnienie przyczyn przekroczenia, wyeliminowanie tego przekroczenia, oraz środki mające na celu zapobieganie takim sytuacjom w przyszłości.
2. Zarząd wyznacza komórki organizacyjne odpowiedzialne za realizację działań wymienionych w ust.1.

§ 33

Monitorowanie przestrzegania obowiązujących w Banku norm nadzorczych oraz limitów wewnętrznych przeprowadza komórka monitorująca ryzyko zgodnie z częstotliwością zawartą w odrębnych regulacjach.

§ 34

Raport wykorzystania norm i limitów przedkładany jest okresowo Zarządowi oraz Radzie Nadzorczej wraz z analizą poszczególnych ryzyk – w cyklach czasowych ustalonych w „Instrukcji sporządzania informacji zarządczej w Banku Spółdzielczym w Łochowie”.

7. Zadania priorytetowe w zakresie zarządzania ryzykiem

§ 35

Bank wyznacza zadania priorytetowe w celu realizacji celów strategicznych w zakresie zarządzania poszczególnymi rodzajami ryzyka.

Priorytetowy charakter zadań w zakresie zarządzania poszczególnymi rodzajami ryzyka w Banku wynika z konieczności dostosowania wewnętrznych procedur oraz organizacji zarządzania Bankiem do zmieniających się regulacji zewnętrznych.

§ 36

Priorytetowe zadania związane z weryfikacją regulacji wewnętrznych obejmują:

1. Określenie zasad wyznaczania wymogów kapitałowych z tytułu poszczególnych rodzajów ryzyka w Banku.
2. Określenie limitów alokacji kapitału wewnętrznego z tytułu poszczególnych rodzajów ryzyka.
3. Podział zadań i odpowiedzialności w zakresie zarządzania poszczególnymi rodzajami ryzyka, zapewniający niezależność funkcji pomiaru, monitorowania i kontrolowania ryzyka od działalności operacyjnej, z której to ryzyko wynika.
4. Dostosowanie struktury organizacyjnej do wielkości i profilu prowadzonej działalności.
5. Aktualizacja pisemnych polityk oraz procedur w zakresie systemu zarządzania poszczególnymi rodzajami ryzyka, systemu kontroli wewnętrznej oraz szacowania kapitału wewnętrznego i dokonywania przeglądów procesu szacowania i utrzymywania kapitału wewnętrznego.
6. Stała aktualizacja systemu informacji zarządczej, ze szczególnym uwzględnieniem roli Rady Nadzorczej Banku.
7. Doskonalenie systemów informatycznych, w celu ich dostosowania do wymagań nadzorczych.
8. Stałe doskonalenie metod zarządzania poszczególnymi rodzajami ryzyka.
9. Organizowanie szkoleń dla pracowników i członków Rady Nadzorczej w zakresie zarządzania ryzykami.
10. Organizacja systemu kontroli wewnętrznej.

§ 37

Za realizację zadań priorytetowych wymienionych w § 35 odpowiedzialny jest Zarząd oraz wyznaczone komórki organizacyjne Banku.

8. Kontrola ryzyka

§ 38

System kontroli wewnętrznej odgrywa strategiczną rolę dla bezpieczeństwa działania Banku i jest

istotnym elementem zarządzania ryzykiem. Zasady przeprowadzania kontroli ryzyka są zgodne z „Regulaminem funkcjonowania systemu kontroli wewnętrznej w Banku Spółdzielczym w Łochowie” i powinny być uwzględnione w planie kontroli wewnętrznej.

§ 39

1. Każdy pracownik Banku ma obowiązek dokonywania bieżącej kontroli ryzyka na zajmowanym stanowisku pracy.
2. Kierownicy jednostek organizacyjnych mają obowiązek przeprowadzania kontroli przestrzegania wewnętrznych regulacji Banku w zakresie poszczególnych rodzajów ryzyka przez podległych im pracowników.

§ 40

System kontroli ryzyka obejmuje:

1. Adekwatny proces identyfikacji i oceny poszczególnych rodzajów ryzyka.
2. Zasady strategii, polityki, procedury, instrukcje, metodologie.
3. Adekwatne systemy informacji zarządczej i nadzorczej.
4. Czynności kontrolne w zakresie przestrzegania zasad/ strategii, polityk, instrukcji.
5. Proces regularnego przeglądu i oceny zgodności działania Banku z zasadami strategii i polityk oraz procedurami.

§ 41

Celem kontroli jest ujawnienie niedoskonałości systemu, błędów procesu zarządzania ryzykiem, niedoskonałości procedur w obszarach ryzyka oraz proponowanie możliwych do zastosowania rozwiązań poprawiających jakość działania systemów i procesów zarządzania ryzykiem.

§ 42

Na podstawie sprawozdania z przeprowadzonych kontroli Zarząd Banku podejmuje decyzje odnośnie doskonalenia jakości procedur, środków technicznych i organizacyjnych obowiązujących w Banku.

9. Postanowienia końcowe

§ 43

1. Zarządzanie poszczególnymi rodzajami ryzyka w Banku powinno być zgodne z obowiązującymi przepisami, posiadanymi uprawnieniami, niniejszą Strategią oraz obowiązującymi w Banku regulacjami wewnętrznymi.
2. Niniejsza Strategia podlega corocznej weryfikacji, której dokonuje Komórka monitorująca ryzyko. Wnioski przedkłada się Zarządowi oraz Radzie Nadzorczej Banku.
3. „Strategia zarządzania poszczególnymi rodzajami ryzyka w Banku Spółdzielczym w Łochowie” oraz jej zmiany podlegają zatwierdzeniu przez Radę Nadzorczą.
4. Postanowienia niniejszej Strategii oraz określony w niej apetyt na ryzyko mają zastosowanie we wszystkich jednostkach i komórkach organizacyjnych Banku.
5. Niniejsza Strategia wchodzi w życie z dniem uchwalenia przez Radę Nadzorczą Banku Spółdzielczego w Łochowie.

Strategia kapitałowa

Poziom funduszy własnych Banku powinien być dostosowany (adekwatny) do skali, złożoności i profilu ryzyka Banku.

Podstawowym celem strategicznym w zakresie adekwatności kapitałowej jest budowa odpowiednich funduszy własnych, zapewniających bezpieczeństwo zgromadzonych depozytów, przy osiągnięciu planowanego poziomu rentowności prowadzonej działalności.

Cel ten jest realizowany poprzez zarządzanie adekwatnością kapitałową obejmujące podstawowe kierunki działań (cele pośrednie):

- 1) zwiększanie wysokości funduszy własnych,
- 2) zapewnienie odpowiedniego poziomu kapitałów Tier I, Tier podstawowy I i Tier II.
- 3) odpowiednie kształtowanie struktury bilansu Banku w celu utrzymania planowanego poziomu wymogów kapitałowych, dostosowanych do wymagań Rozporządzenia 575/2013 UE.
- 4) zarządzanie ryzykiem bankowym.

Cele szczegółowe zawarte są w Polityce kapitałowej, stanowiącej uszczegółowienie Strategii.

Struktura funduszy własnych:

Fundusze własne Banku składają się z kapitału podstawowego Tier I. Bank nie posiada pozycji kapitałowych zaliczanych do kapitału dodatkowego Tier I i kapitału Tier II

Kapitał podstawowy Tier I, który stanowią następujące pozycje po dokonaniu odliczeń:

- kapitał zasobowy,
- fundusz ogólnego ryzyka,
- fundusz udziałowy z zastosowaniem pomniejszeń,
- niezrealizowane zyski i straty, wyceniane wg wartości godziwej,
- zyski zatrzymane, czyli zyski z bieżącego okresu lub zyski roczne po potwierdzeniu ostatecznego wyniku finansowego lub wcześniej po uzyskaniu zezwolenia KNF.

Bank będzie pomniejszał kapitał podstawowy Tier I o kwotę wartości niematerialnych i prawnych netto.

Kapitał założycielski: Fundusze kapitału podstawowego Tier I pomniejszone o fundusz ogólnego ryzyka oraz o kwotę wartości niematerialnych i prawnych netto.

Poziom funduszy własnych:

1. Bank jest zobowiązany utrzymywać Kapitał założycielski w wysokości nie niższej niż równowartość 1 000 000 euro, przeliczonej według kursu średniego ogłaszanego przez NBP, obowiązującego w dniu sprawozdawczym.

2. Bank jest zobowiązany do utrzymywania sumy funduszy własnych banku na poziomie nie niższym niż wyższa z następujących wartości:
 - 1) suma wymogów kapitałowych z tytułu poszczególnych rodzajów ryzyka oraz wymogów kapitałowych z tytułu przekroczenia limitów i naruszenia innych norm określonych w ustawie Prawo bankowe, powiększonych o bufory kapitału (bezpieczeństwa i antycykliczny), z uwzględnieniem okresów przejściowych określonych w pakiecie CRD IV / CRR.
 - 2) oszacowana przez bank kwota, niezbędna do pokrycia wszystkich zidentyfikowanych, istotnych rodzajów ryzyka występujących w działalności banku oraz zmian otoczenia gospodarczego, uwzględniająca przewidywany poziom ryzyka (kapitał wewnętrzny), powiększona o bufory kapitału (bezpieczeństwa i antycykliczny), z uwzględnieniem okresów przejściowych określonych w pakiecie CRD IV / CRR..
3. Bank jest zobowiązany do utrzymywania łącznego wskaźnika kapitałowego na poziomie co najmniej 15%, współczynnika kapitału podstawowego TIER 1 na poziomie nie niższym niż 11,50% oraz współczynnika kapitału TIER 1 na poziomie nie niższym niż 13,50% (wskaźniki docelowe).
4. W przypadku obniżenia łącznego wskaźnika kapitałowego poniżej poziomu 15%, Bank przeprowadza szczegółową analizę wymogów kapitałowych kształtujących poziom łącznego wskaźnika kapitałowego oraz podejmuje działania ograniczające poszczególne rodzaje ryzyka.
5. Bank jest zobowiązany do przeprowadzenia przeglądu i weryfikacji procesu szacowania i utrzymania kapitału wewnętrznego nie rzadziej niż raz do roku, w celu zapewnienia, że proces ten jest kompleksowy i odpowiedni do charakteru, skali i złożoności działalności banku.
6. Niezależnie od rocznych przeglądów, proces szacowania kapitału wewnętrznego jest odpowiednio dostosowywany w szczególności w sytuacji pojawienia się nowych rodzajów ryzyka, znaczących zmian w strategii i planach działania oraz środowisku zewnętrznym, w którym działa bank.
7. Bank dostosowuje strategię i politykę budowy funduszy własnych do wymagań pakietu CRD IV / CRR.

Budowa funduszy własnych:

1. Podstawowym źródłem budowy funduszy własnych jest wynik finansowy.
2. Wieloletni plan budowy funduszy własnych (cele kapitałowe, oczekiwana wielkość kapitałów, polityka dywidendowa) Bank ujmuje w zatwierdzonej przez Radę Nadzorczą Strategii działania Banku, natomiast szczegółowe zamierzenia w tym zakresie ujęte są w Polityce kapitałowej.
3. Bank analizuje wpływ wystąpienia warunków skrajnych (spadek funduszy, wzrost

wymogów kapitałowych) na wskaźnik kapitałowy i na podstawie tych analiz opracowuje i weryfikuje plany awaryjne w zakresie adekwatności kapitałowej.

4. Bank wykorzystuje testy warunków skrajnych do określania buforu kapitału w postaci nadwyżki ponad wymagalny minimalny wskaźnik kapitałowy oraz w postaci określonych w Polityce kapitałowej planów awaryjnych zwiększenia funduszy własnych.
5. Bank w Strategii działania Banku oraz w planach finansowych uwzględnia gospodarkę funduszami własnymi, mającą na celu optymalizację wzrostu posiadanych przez Bank funduszy własnych.
6. Strategia kształtowania funduszy własnych podlega analizie pod względem jej dostosowania do aktualnej sytuacji Banku po zakończeniu każdego roku kalendarzowego.
7. Wieloletni plan funduszy własnych zawarty jest w Strategii działania Banku.
8. Bank dąży do kształtowania zaangażowania kapitałowego w instytucjach finansowych i bankach w taki sposób, aby umniejszenie funduszy własnych banku z tego tytułu nie stanowiło zagrożenia dla bieżącej i przyszłej adekwatności kapitałowej banku.
9. W celu ograniczenia zagrożeń, o których mowa w ust. 4, w banku ustalane są odpowiednie limity dotyczące inwestycji kapitałowych w podmiotach finansowych.

Wymogi kapitałowe:

1. Bank tworzy minimalne wymogi kapitałowe na ryzyka ujęte w Rozporządzeniu UE.
2. Bank analizuje inne istotne rodzaje ryzyka, na które tworzy dodatkowe wymogi kapitałowe. Zasady tworzenia wymogów kapitałowych zawiera Instrukcja wewnętrzny proces oceny adekwatności kapitałowej.
3. W Polityce kapitałowej Bank określa limity alokacji kapitału z tytułu poszczególnych rodzajów ryzyka, dostosowane do skali, złożoności i poziomu ryzyka występującego w Banku.
4. Analizie poddaje się przestrzeganie ww. limitów, a każde przekroczenie jest sygnalizowane Radzie Nadzorczej wraz z informacjami na temat podjętych działań w celu uniknięcia takiej sytuacji w przyszłości.
5. Bank dokonuje okresowego przeglądu procesu szacowania wymogów wewnętrznych. Wyniki przeglądu są prezentowane Radzie Nadzorczej, która dokonuje oceny adekwatności kapitałowej.
6. Bank dąży do kształtowania jednostkowego zaangażowania kapitałowego w instytucjach finansowych i bankach (akcje i udziały, zobowiązania podporządkowane, dopłaty na rzecz spółek prawa handlowego) tak, aby nie stanowiło ono jednocześnie:
 - a) więcej niż 10% funduszy własnych Banku,

- b) 10% funduszy własnych tych podmiotów.
7. Przekroczenie limitów, o których mowa w ust. 6 wymaga przeprowadzenia dodatkowych analiz, które winny obejmować wpływ na przestrzeganie limitów koncentracji oraz na wysokość wskaźnika kapitałowego i wraz z wnioskami wymagają zatwierdzenia przez Zarząd Banku.
 8. Ustalane przez Bank plany w zakresie kapitału wewnętrznego oraz poziomu wyznaczonego wewnętrznego wymogu kapitałowego winny być dostosowane do profilu ryzyka występującego realnie w Banku, z uwzględnieniem specyficznego charakteru jego działania.

Zarządzanie ryzykami:

1. Bank podejmuje ryzyko na poziomie zapewniającym utrzymanie łącznego wskaźnika na poziomie nie niższym niż 15 %.
2. W cyklach co najmniej rocznych Bank dokonuje weryfikacji istotności ryzyk, przyjmując kryteria ilościowe i jakościowe.
3. Bank tworzy procedury zarządzania ryzykami istotnymi w Banku, zatwierdzone przez Zarząd Banku.
4. Procedury zawierają zapisy dotyczące przekształcania miar ryzyka na wymogi kapitałowe.
5. Bank podejmuje ryzyko odpowiednio do posiadanych funduszy własnych.

Długofalowe cele kapitałowe:

1. Realizacja celów kapitałowych odbywa się poprzez podejmowanie decyzji kapitałowych z zakresu struktury finansowania, podziału zysku oraz zasad polityki podziału nadwyżki bilansowej .
2. Bank przyjmuje następujące długoterminowe cele kapitałowe:
 - 1) dąży do posiadania funduszy własnych Banku zapewniających utrzymanie łącznego wskaźnika kapitałowego na poziomie co najmniej 15%;
 - 2) przeznacza co najmniej 80% wypracowanego zysku rocznego netto na zwiększenie funduszy własnych Banku; poziom odpisów z zysku jest uwarunkowany m.in.:
 - a) strategią rozwoju Banku,
 - b) bieżącą adekwatnością kapitałową banku,
 - c) zmiennością wyniku finansowego netto,
 - d) obecną i przewidywaną sytuacją makroekonomiczną;

Bank przeprowadza kapitałowe testy warunków skrajnych opisane w Instrukcji wewnętrzny proces oceny adekwatności kapitałowej oraz opracowuje kapitałowe plany awaryjne zawarte w Polityce kapitałowej.

Cele strategiczne w zakresie zarządzania ryzykiem kredytowym

Działalność kredytowa to najbardziej dochodowa część działalności Banku jednocześnie obciążona największym ryzykiem.

Celem strategicznym w zakresie działalności kredytowej jest budowa odpowiedniego do posiadanych funduszy własnych bezpiecznego portfela kredytowego oraz portfela inwestycji finansowych, zapewniającego odpowiedni poziom dochodowości.

Cel ten jest realizowany poprzez zarządzanie ryzykiem kredytowym obejmujący podstawowe kierunki działań (cele pośrednie):

- 1) budowa bezpiecznego, zdywersyfikowanego portfela kredytowego,
- 2) podejmowanie działań zabezpieczających w obszarze ryzyka pojedynczej transakcji oraz ryzyka portfela,
- 3) dokonywanie bezpiecznych inwestycji finansowych.
- 4) działania organizacyjno-proceduralne.

Cele szczegółowe zawarte są Polityce zarządzania ryzykiem kredytowym w Banku Spółdzielczym w Łochowie, stanowiącej uszczegółowienie Strategii.

Budowa bezpiecznego, zdywersyfikowanego portfela kredytowego:

1. Ryzyko kredytowe w Banku wynika między innymi z koncentracji, która jest efektem ograniczenia działalności Banku do obszaru określonego w Statucie, zatwierdzonego przez Komisję Nadzoru Finansowego.
2. Bank dąży do ograniczania ryzyka kredytowego oraz ryzyka koncentracji wyznaczając limity rozwoju akcji kredytowej, w odniesieniu do branż, zabezpieczeń, produktów itp.
3. Działalność kredytową Banku cechuje dążenie do zachowania równowagi pomiędzy dochodowością a bezpieczeństwem. Równowaga ta jest możliwa dzięki podejmowaniu przez Bank odpowiednich działań zabezpieczających przed skutkami ryzyka.

4. Z uwagi na specyfikę, inwestycje finansowe Banku cechuje wysokie bezpieczeństwo. Bank dywersyfikuje portfel inwestycji, przyjmując zasadę, że ponad 80% inwestycji to inwestycje w instrumenty nie podlegające pod zapisy Rekomendacji B Komisji Nadzoru Finansowego, to jest inwestycje w instrumenty kapitałowe Banku Zrzeszającego, lokaty w tym Banku oraz papiery wartościowe Skarbu Państwa i Narodowego Banku Polskiego, BGK.
5. Bank będzie udzielał kredytów zabezpieczonych hipotecznie oprocentowanych zmienną stopą oraz będzie wdrażał produkty o okresowo stałej stopie dając możliwość wyboru lub konwersji ekspozycji kredytowej zabezpieczonej hipotecznie klientom zgodnie z Rekomendacją S KNF, przy jednoczesnej dbałości o wpływ wprowadzanych produktów na profil innych rodzajów ryzyka, w tym ryzyka stopy procentowej.
6. Bank nie będzie wdrażał produktów typu „klucz za dług”

Działania zabezpieczające:

1. Działania zabezpieczające podejmowane są w dwóch podstawowych obszarach:
 - a) ryzyko pojedynczej transakcji,
 - b) ryzyko portfela.
2. Działania zabezpieczające w obszarze ryzyka pojedynczej transakcji to:
 - a) wdrożenie statystycznych metod oceny zdolności kredytowej dostosowanych do charakterystyki ryzyka poszczególnych grup kredytobiorców, wykorzystujących dane statystyczne np. GUS dotyczące minimum egzystencji lub średniego miesięcznego wynagrodzenia także dane statystyczne pochodzące z międzybankowych baz danych,
 - b) wdrożenie metod ograniczających nadmierne zadłużanie się gospodarstw domowych, kredytowanych przez Bank,
 - c) zatwierdzenie zasad monitorowania sytuacji ekonomiczno-finansowej oraz zabezpieczeń, ze szczególnym uwzględnieniem zapisów Rekomendacji „T” oraz Rekomendacji „S”,
 - d) przeprowadzanie klasyfikacji ekspozycji kredytowych i tworzenie rezerw zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Finansów,
 - e) udzielanie pełnomocnictw do podejmowania decyzji kredytowych na podstawie systemu kompetencji decyzyjnych obowiązujących w Banku,
 - f) rozdzielenie funkcji związanych z bezpośrednią obsługą klienta (gromadzenie dokumentów, przygotowanie danych do analiz, sporządzanie propozycji klasyfikacji na podstawie monitoringu sytuacji klienta) od oceny ryzyka przez decydentów,
 - g) analiza wskaźnika LtV przy kredytach zabezpieczonych hipotecznie,

- h) analiza wskaźnika Dtl dla detalicznych ekspozycji kredytowych (DEK),
 - i) analiza wskaźnika DStI dla ekspozycji kredytowych zabezpieczonych hipotecznie detalicznych (EKZH),
 - j) dbałość o długoterminowe bezpieczeństwo Banku wynikające z czynników ryzyka ESG oraz wpływ ryzyka ESG na ryzyko kredytowe wynikające z ekspozycji wobec klientów i kontrahentów i ich narażenia na czynniki ryzyka ESG,
 - k) analiza ilościowa i jakościowa podmiotów wnioskujących o kredyt.
3. Działania zabezpieczające w obszarze ryzyka portfela to:
- a) dywersyfikacja kredytów,
 - b) pozyskiwanie do współpracy klientów o dobrej sytuacji ekonomicznej, sprawdzonej reputacji, dobrze współpracujących z Bankiem,
 - c) tworzenie, weryfikacja i analiza wykonania limitów koncentracji zaangażowań i dużych zaangażowań,
 - d) opracowanie systemu informacji zarządczej w zakresie działalności kredytowej,
 - e) analiza rynku, w tym rynku nieruchomości,
 - f) wykorzystanie baz danych, dotyczących zadłużenia gospodarstw domowych - BIK i innych.
 - g) ocena jakości portfela kredytowego oraz wskaźnika pokrycia rezerwami kredytów zagrożonych.
 - h) analiza wpływu bancassurance na ryzyko kredytowe

Podział zadań i organizacja procesów zarządzania ryzykiem kredytowym zapewnia:

- a) rozdzielenie obszarów operacyjnych odpowiedzialnych za: sprzedaż, akceptację ryzyka, monitoring i ograniczanie/kontrolę ryzyka,
- b) rozgraniczenie odpowiedzialności co najmniej za :sprzedaż i akceptację ryzyka wraz z ograniczaniem/kontrolą ryzyka na szczeblu Zarządu,
- c) funkcjonowanie komórek odpowiedzialnych za wydawanie opinii przy podejmowaniu decyzji kredytowych o zwiększonym ryzyku,
- d) formalnie określony proces pomiaru, oceny i ograniczania/kontroli ryzyka, obejmujący: niezależny proces przeglądu jakości należności oraz klasyfikacji należności, system limitów wewnętrznych i monitoringu ich przestrzegania, dokonywanie testów warunków skrajnych.

Nadzór nad efektywnością procesów kredytowych i jakością należności obejmuje:

- a) wyznaczenie kluczowych obszarów Polityki zarządzania ryzykiem kredytowym,
- b) system kontroli wewnętrznej w zakresie zarządzania ryzykiem kredytowym,
- c) systemu informacji zarządczej w zakresie ryzyka kredytowego,
- d) regularne przeglądy, weryfikację i ocenę system zarządzania ryzykiem kredytowym (w tym mechanizmy i procedury kontroli wewnętrznej) pod kątem jego skuteczności oraz adekwatności do profilu ryzyka kredytowego Banku.

4. W zakresie analizy wpływu bancassurance na ryzyko kredytowe Bank przyjął Politykę w zakresie bancassurance określając podział zadań, organizację procesów zarządzania oraz nadzór nad efektywnością procesów zarządzania ryzykiem bancassurance.

Realizacja celu będzie dokonywana poprzez:

- a) przyjęcie oraz odpowiednie wdrożenie Polityki w zakresie bancassurance zawierającej zasady zarządzania ryzykiem bancassurance,
- b) właściwy podział zadań i organizację procesów zarządzania ryzykiem bancassurance,
- c) nadzór nad efektywnością procesów zarządzania ryzykiem bancassurance i poziomem ryzyka.

Polityka obejmuje:

- a) zasady wyboru i oceny współpracujących zakładów ubezpieczeń,,
- b) rolę Banku w procesie oferowania ubezpieczeń (model biznesowy w zakresie bancassurance),
- c) produkty bankowe, które Bank zamierza oferować klientom jako towarzyszące/powiązane z produktem ubezpieczeniowym;
- d) zasady współpracy z zakładami ubezpieczeń w tym: podział obowiązków i kompetencji pomiędzy bankiem a zakładem ubezpieczeń, zasady ewentualnego pobierania przez Bank wynagrodzenia w związku z oferowaniem ubezpieczeń,
- e) zasad współpracy z klientami banku, w tym: opis minimalnego zakresu informacji przekazywanych klientowi banku w zależności od ryzyka ponoszonego przez klienta, specyfikacji produktu ubezpieczeniowego i kanału dystrybucji ubezpieczeń,

5. W zakresie zarządzania ekspozycjami kredytowymi zabezpieczonymi hipotecznie Bank posiada Politykę zarządzania ryzykiem ekspozycji kredytowych zabezpieczonych hipotecznie.

6. W celu ograniczania skutków ryzyka Rada Nadzorcza Banku w niniejszej Strategii zatwierdza optymalne wskaźniki: minimalny wkład własny, LtV, Dtl i DStI.
7. **Minimalny wkład własny** - wyrażona kwotą pieniężną wartość środków własnych Kredytobiorcy, którą Bank w myśl przepisów wewnętrznych Banku, uznaje za minimalny, niezbędny udział w finansowaniu transakcji będącej przedmiotem Umowy kredytu.
Bank ustala minimalny wymagany wkład własny Kredytobiorcy na poziomie:
nie niższy niż 20% - dla ekspozycji kredytowych zabezpieczonych na nieruchomościach mieszkalnych,
nie niższy niż 10% - dla ekspozycji kredytowych zabezpieczonych na nieruchomościach mieszkalnych, gdy część ekspozycji przekraczająca 80% LtV jest dodatkowo ubezpieczona lub zabezpieczona blokadą na rachunku bankowym bądź zastawem na denominowanych w złotych dłużnych papierach wartościowych Skarbu Państwa lub NBP,
nie niższy niż 20% - dla ekspozycji kredytowych zabezpieczonych na nieruchomościach komercyjnych pozostałych,
nie niższy niż 25% - dla ekspozycji kredytowych zabezpieczonych na nieruchomościach komercyjnych przychodowych,
nie niższy niż 20% - dla ekspozycji kredytowych zabezpieczonych na nieruchomościach komercyjnych, gdy część ekspozycji przekraczająca 75 % LtV jest dodatkowo ubezpieczona lub zabezpieczona blokadą na rachunku bankowym bądź zastawem na denominowanych w złotych dłużnych papierach wartościowych Skarbu Państwa lub NBP.
8. **Wskaźnik LtV** – zgodnie z Rekomendacją „S” jest to wskaźnik wyrażający stosunek wartości ekspozycji kredytowej do wartości nieruchomości.
Bank ustala limit maksymalnego wskaźnika LtV na poziomie:
80% – dla ekspozycji zabezpieczonych hipotecznie na nieruchomości mieszkalnej, bez względu na okres kredytowania, z zastrzeżeniem, że maksymalny poziom wskaźnika LtV o którym mowa powyżej dla ekspozycji kredytowych zabezpieczonych na nieruchomościach mieszkalnych może mieścić się w przedziale od 80 % do 90 % ale tylko w przypadku, gdy część ekspozycji przekraczająca 80 % LtV jest dodatkowo ubezpieczona lub zabezpieczona blokadą na rachunku bankowym bądź zastawem na denominowanych w złotych dłużnych papierach wartościowych Skarbu Państwa lub NBP
75% – dla ekspozycji zabezpieczonych hipotecznie na nieruchomości komercyjnej przychodowej, bez względu na okres kredytowania,
80% – dla ekspozycji zabezpieczonych hipotecznie na nieruchomości komercyjnej pozostałej, bez względu na okres kredytowania,

maksymalny poziom wskaźnika LtV dla ekspozycji kredytowych zabezpieczonych na nieruchomościach komercyjnych może mieścić się w przedziale od 75 % do 80 % ale tylko w przypadku, gdy część ekspozycji przekraczająca 75 % LtV jest dodatkowo ubezpieczona lub zabezpieczona blokadą na rachunku bankowym bądź zastawem na denominowanych w złotych dłużnych papierach wartościowych Skarbu Państwa lub NBP

9. **Wskaźnik DtI** - wskaźnik charakteryzujący poziom relacji wydatków związanych z miesięczną obsługą wszystkich zobowiązań kredytowych i miesięczną obsługą zobowiązań finansowych innych niż zobowiązania kredytowe (zobowiązania finansowe, z których klient nie może się wycofać, tj. wynikające m.in. z przepisów prawa lub mających charakter trwały i nieodwołalny, np. alimenty) do miesięcznych dochodów netto klienta detalicznego;

Wskaźnik DtI w Banku jest wyliczany według wzoru:

Obciążenia z tytułu kredytów (dotychczasowych i wnioskowanych) + koszty finansowe

o charakterze niezbywalnym

(spłata długu)

----- = maksymalnie 65%

Dochód netto

Bank ustala limit maksymalnego wskaźnika DtI dla kredytów detalicznych niezabezpieczonych hipotecznie na poziomie: max. 65%

10. **Wskaźnik DStI** - wskaźnik wyrażający stosunek całkowitych rocznych kosztów związanych z obsługą zobowiązań kredytowych i zobowiązań finansowych innych niż zobowiązania kredytowe (z których klient detaliczny nie może się wycofać, tj. wynikających m.in. z przepisów prawa lub mających charakter trwały i nieodwołalny, np. alimenty) do całkowitego rocznego dochodu klienta detalicznego; wskaźnik dotyczy ekspozycji kredytowych zabezpieczonych hipotecznie

Bank ustala limit maksymalnego wskaźnika DStI dla kredytów detalicznych zabezpieczonych hipotecznie, udzielanych osobom fizycznym na cele niezwiązane z prowadzeniem gospodarstwa rolnego lub niezwiązane z działalnością gospodarczą na poziomie: 40% - dla dochodu netto nieprzekraczającego poziomu przeciętnego wynagrodzenia w gospodarce
50% - dla dochodu netto przekraczającego poziom przeciętnego wynagrodzenia w gospodarce

Działania organizacyjno-proceduralne:

1. Ryzyko kredytowe jako najistotniejszy rodzaj ryzyka w Banku podlega nadzorowi ze

strony Prezesa Zarządu. Natomiast nadzór nad działalnością kredytową sprawuje Członek Zarządu ds. handlowych, co zapewnia rozdzielenie funkcji oceny ryzyka od działalności operacyjnej, która to ryzyko generuje na poziomie Zarządu.

2. Rada Nadzorcza sprawuje nadzór nad zarządzaniem ryzykiem inwestycji.
3. Bezpośredni nadzór nad zarządzaniem inwestycjami finansowymi sprawuje Wiceprezes ds. Finansowo – Księgowych.
4. W Banku funkcjonują regulacje wewnętrzne obejmujące zasady zarządzania ryzykiem kredytowym, które podlegają okresowej weryfikacji.
5. Za zarządzanie ryzykiem inwestycji finansowych odpowiada Zarząd poprzez:
 - Nadzór nad opracowaniem regulacji zatwierdzanych przez Radę Nadzorczą.
 - Zatwierdzanie regulacji dotyczących inwestycji finansowych.
 - Wdrażanie zatwierdzonej przez Radę Nadzorczą struktury organizacyjnej.
 - Podejmowanie decyzji w sprawie lokowania środków w jednorodny instrument finansowy.
 - Ocenę inwestycji finansowych w oparciu o analizy sporządzane przez Stanowisko ds. analiz i sprawozdawczości w cyklach określonych w Polityce inwestycyjnej.
6. Zasady zarządzania ryzykiem kredytowym są poddawane okresowej ocenie w ramach kontroli wewnętrznej przez Stanowisko ds. zarządzania ryzykiem braku zgodności i kontroli wewnętrznej.
7. Akceptowalny poziom ryzyka kredytowego (apetyt na ryzyko) został określony w Polityce kapitałowej.
8. W celu ograniczenia poziomu ryzyka kredytowego Bank wyznaczył limity wewnętrzne określone w: „Polityce zarządzania ryzykiem kredytowym z uwzględnieniem ryzyka koncentracji oraz ryzyka detalicznych ekspozycji kredytowych w Banku Spółdzielczym w Łochowie” i „Polityce zarządzania ryzykiem ekspozycji kredytowych zabezpieczonych hipotecznie w Banku Spółdzielczym w Łochowie” .
9. Limity łącznego zaangażowania w poszczególne rodzaje instrumentów finansowych, limity dopuszczalnych strat dla poszczególnych portfeli oraz limity akceptowalnej straty dla pojedynczej inwestycji zawarte są w Załączniku Nr 1 do Polityki inwestycyjnej Banku Spółdzielczego w Łochowie. Limitowaniu nie podlega inwestowanie środków pieniężnych w instrumenty rynku pieniężnego:
 - 1) Lokaty terminowe,

- 2) Dłużne papiery wartościowe emitowane przez Narodowy Bank Polski oraz Bank Polskiej Spółdzielczości S.A.,
- 3) Dłużne papiery wartościowe emitowane przez Skarb Państwa:
 - a) o zmiennej stopie procentowej,
 - b) o stałej stopie procentowej z terminem pozostającym do wykupu nie przekraczającym 1 roku.

Obligatoryjna lista limitów określona przez dokument „Zasady zarządzania ryzykiem kredytowym w Systemie Ochrony Zrzeszenia BPS”

Obligatoryjny zakres limitów obejmuje:

- 1) **Tabełę nr 1** Jednolite mechanizmy monitorowania i klasyfikowania ryzyka wynikające z Rekomendacji S. Zakres Tabeli nr 1 obejmuje: wymagania w zakresie minimalnego wkładu własnego (cz. A.), maksymalne poziomy wskaźnika DStI (cz. B.), wskaźnika LtV (cz. C):

A. Minimalny wkład własny ^{1 2}		
Lp.	Założenia	Limit minimalny
1.	ekspozycje kredytowe zabezpieczone na nieruchomościach mieszkalnych	nie niższy niż 20 %
2.	ekspozycje kredytowe zabezpieczone na nieruchomościach mieszkalnych, gdy część ekspozycji przekraczająca 80% LtV jest odpowiednio ubezpieczona lub kredytobiorca przedstawił dodatkowe zabezpieczenie w formie blokady środków na rachunku bankowym lub zastawu na denominowanych w złotych dłużnych papierach wartościowych Skarbu Państwa lub NBP	nie niższy niż 10 %
3.	ekspozycje kredytowe zabezpieczone na nieruchomościach komercyjnych pozostałych	nie niższy niż 20 %
4.	ekspozycje kredytowe zabezpieczone na nieruchomościach komercyjnych przychodowych	nie niższy niż 25 %
5.	ekspozycje kredytowe zabezpieczone na nieruchomościach komercyjnych, gdy część ekspozycji przekraczająca 75% LtV jest odpowiednio ubezpieczona lub kredytobiorca przedstawił dodatkowe zabezpieczenie w formie blokady środków na rachunku bankowym	nie niższy niż 20 %

¹ Zaprezentowany limit w zakresie wkładu własnego nie odnosi się do produktów oferowanych przez banki w oparciu o programy gospodarczo-społeczne (np. zgodnych z filarem Nowego Ładu), kredyty o charakterze pożyczkowym (np.: KLH (Kredytowa linii hipoteczna), UKH (Uniwersalny kredyt hipoteczny), EKO (Ekologiczny kredyt hipoteczny) - ograniczone restrykcyjnym poziomem LTV lub niską kwotą kredytu, kredyty z dofinansowaniem zewnętrznym pochodzącym z BGK, ARiMR, UE (technologiczne, preferencyjne, Unia Super Biznes) i itp. W tych przypadkach banki indywidualnie uwzględniają indywidualne ryzyko ekspozycji.

² Zgodnie z zapisami Rekomendacji S Rekomendacji 10.8.w przypadku nieruchomości użytkowanych w sposób mieszany należy stosować następującą zasadę: „W przypadku nieruchomości użytkowanych w sposób mieszany tj. o przeznaczeniu mieszkalno-komercyjnym, gdy ponad 50% wartości nieruchomości stanowi wartość części ułamkowej nieruchomości o przeznaczeniu mieszkalnym, bank powinien stosować postanowienia Rekomendacji w zakresie wkładu własnego dotyczące ekspozycji kredytowych zabezpieczonych hipotecznie na nieruchomościach mieszkalnych. W przeciwnym przypadku, bank powinien stosować postanowienia Rekomendacji w zakresie wkładu własnego dotyczące ekspozycji kredytowych zabezpieczonych hipotecznie na nieruchomościach komercyjnych.”.

	lub zastawu na denominowanych w złotych dłużnych papierach wartościowych Skarbu Państwa lub NBP	
B. Wskaźnik DStI (debt service to income) dla kredytów detalicznych zabezpieczonych hipotecznie, udzielanych osobom fizycznym na cele niezwiązane z prowadzeniem gospodarstwa rolnego lub niezwiązane z działalnością gospodarczą		
Lp.	Założenia	Wskaźnik maksymalny
1.	dla dochodu netto nieprzekraczającego poziomu przeciętnego wynagrodzenia w gospodarce ³	40 %
2.	dla dochodu netto przekraczającego poziom przeciętnego wynagrodzenia w gospodarce ⁴	50 %
C. Limit LtV dotyczy ekspozycji kredytowej zabezpieczonej hipotecznie		
Lp.	Założenia	Poziom maksymalny
1.	ekspozycje kredytowe zabezpieczone na nieruchomościach mieszkalnych	80 %
2.	ekspozycje kredytowe zabezpieczone na nieruchomościach mieszkalnych, gdy część ekspozycji przekraczająca 80% LtV jest odpowiednio ubezpieczona lub kredytobiorca przedstawił dodatkowe zabezpieczenie w formie blokady środków na rachunku bankowym lub poprzez zastaw na denominowanych w złotych dłużnych papierach wartościowych Skarbu Państwa lub NBP	90 %
3.	ekspozycje kredytowe zabezpieczone na nieruchomości komercyjnej przychodowej	75 %
4.	ekspozycje kredytowe zabezpieczone na nieruchomości komercyjnej pozostałej	80 %
5.	w przypadku ekspozycji kredytowej zabezpieczonej na nieruchomości komercyjnej, gdy część ekspozycji przekraczająca 75% LtV jest odpowiednio ubezpieczona lub kredytobiorca przedstawił dodatkowe zabezpieczenie w formie blokady środków na rachunku bankowym, lub poprzez zastaw na denominowanych w złotych dłużnych papierach wartościowych Skarbu Państwa lub NBP	80%

³ Na podstawie art. 56 ust. 2 ustawy Prawo bankowe Prezes Głównego Urzędu Statystycznego ogłasza przeciętne miesięczne wynagrodzenie w sektorze przedsiębiorstw bez wypłat nagród z zysku dla poszczególnych miesięcy bieżącego roku (po jego zakończeniu).

⁴ Jak wyżej.

2) Tabelę nr 2 „Limity kredytowe – obligatoryjne”:

Dedykowana grupa	Limit kredytowy	Obligatoryjny poziom limitu z uwzględnieniem, że bank może określić limit na poziomie korzystniejszym
Limity strategiczne		
Portfel kredytowy	wskaźnik jakości portfela kredytowego/	Max. 15%
Portfel kredytowy	wskaźnik pokrycia kredytów z rozpoznaną utratą wartości rezerwami celowymi	Min. 30%

Cele strategiczne w zakresie zarządzania ryzykiem płynności i finansowania

Celem strategicznym Banku w zarządzaniu płynnością jest pełne zabezpieczenie jego płynności, minimalizacja ryzyka utraty płynności przez Bank w przyszłości oraz optymalne zarządzanie nadwyżkami środków finansowych.

Cel ten jest realizowany poprzez zarządzanie ryzykiem płynności obejmujące podstawowe kierunki działań:

- 1) zapewnienie finansowania aktywów i terminowego wykonania zobowiązań w toku normalnej działalności Banku lub w innych warunkach, które można przewidzieć, bez konieczności poniesienia straty,
- 2) zapewnienie utrzymania płynności bieżącej, krótkoterminowej, średnioterminowej i długoterminowej dostosowanej do rozmiarów i rodzaju działalności, w sposób zapewniający wykonanie wszystkich zobowiązań pieniężnych zgodnie z terminami ich wymagalności, oraz zapewniający wypełnienie nadzorczych miar płynności, w tym miar określonych w Rozporządzeniu UE.
- 3) optymalizację realizowanego dochodu przy równoczesnym zachowaniu pełnego bezpieczeństwa płynności,
- 4) zapobieganie sytuacjom kryzysowym (zachwianiu płynności)

Cele szczegółowe zawarte są w Polityce zarządzania ryzykiem płynności i finansowania w Banku Spółdzielczym w Łochowie, stanowiącej uszczegółowienie Strategii.

Odpowiednia struktura aktywów:

1. Realizacja strategii zarządzania płynnością następuje poprzez równoczesne zarządzanie aktywami i pasywami oraz pozycjami pozabilansowymi Banku.
2. Zarządzanie ryzykiem płynności w Banku ma charakter skonsolidowany i całościowy. Oznacza to zarządzanie płynnością, zarówno w odniesieniu do pozycji bilansowych jak i pozabilansowych we wszystkich horyzontach czasowych ustalonych przez Bank i obejmuje wszystkie komórki i jednostki organizacyjne Banku.
3. Struktura posiadanych przez Bank aktywów powinna umożliwiać elastyczne dostosowywanie się do potrzeb płynnościowych. W tym celu Bank dywersyfikuje swoje aktywa według następujących

kryteriów:

- a) płynności,
- b) bezpieczeństwa,
- c) rentowności.

4. Istotnym warunkiem utrzymania płynności w przyszłości jest zarządzanie płynnością długoterminową. Bank bada strukturę pasywów długoterminowych powiązaną ze strukturą aktywów długoterminowych i ustala limity zaangażowania w aktywa długoterminowe, określone w Polityce zarządzania ryzykiem płynności i finansowania w Banku Spółdzielczym w Łochowie.

Budowa stabilnej bazy depozytowej:

1. Bank zakłada utrzymanie dotychczasowej struktury depozytów przyjętych od klientów Banku, gdzie głównym źródłem finansowania aktywów są depozyty podmiotów niefinansowych, ludności i budżetu.
2. Celem Banku jest wydłużenie średniego terminu wymagalności przyjmowanych depozytów, tak aby Bank mógł otwierać, po stronie aktywnej, pozycje o dłuższym horyzoncie czasowym. Bank będzie dążył do takiego konstruowania produktów depozytowych, aby było to optymalne pod kątem ryzyka płynności. Zarządzanie bazą depozytową Banku poprzez przyjęty limit koncentracji zakłada ograniczenia w zakresie uzależnienia od poszczególnych źródeł finansowania.
3. Bank bada zachowania rynku, w tym poziom cen w celu utrzymania konkurencyjnej oferty.
4. Bank prowadzi aktywną politykę cenową (polityka stóp procentowych) zapewniającą pozyskanie depozytów.
5. Bank prowadzi działania marketingowe (w tym działania inicjowane w ramach Zrzeszenia) opisane w Strategii działania oraz w planie marketingowym, mające na celu zwiększanie bazy depozytowej.

Utrzymanie nadzorczych miar płynności:

1. Z punktu widzenia zarządzania płynnością Banku najważniejsza jest analiza poziomu płynności w ujęciu krótko- i średnioterminowym. W celu posiadania pełnej oceny strukturalnej posiadanych aktywów i pasywów dokonuje się analizy w poszczególnych przedziałach czasowych.
2. Bank ogranicza ryzyko płynności poprzez stosowanie systemu limitów oraz odpowiednie kształtowanie struktury posiadanych aktywów i pasywów.
3. Bank dokonuje identyfikacji wszelkich zagrożeń związanych z ryzykiem utraty płynności. W zależności od stwierdzonego charakteru zagrożenia utraty płynności Bank postępuje według

określonych procedur awaryjnych.

4. Bank systematycznie bada i przestrzega nadzorczych miar płynności określonych w odpowiedniej uchwale Komisji Nadzoru Finansowego.

5. Bank może regulować swoją płynność płatniczą poprzez wykorzystywanie szeregu instrumentów oferowanych przez Bank Zrzeszający. Po stronie aktywnej są to przede wszystkim rachunki bieżące i lokaty terminowe, które charakteryzują się wysoką płynnością. Po stronie pasywnej jest to kredyt w rachunku bieżącym, lokaty płynnościowe oraz inne kredyty celowe oferowane przez Bank Zrzeszający. Płynne finansowanie swoich klientów Bank może prowadzić poprzez system współfinansowania konsorcjalnego z Bankiem Zrzeszającym. Celem poprawy płynności, Bank może przeprowadzać z Bankiem Zrzeszającym transakcje sprzedaży wierzytelności.

Działania w celu osiągnięcia nadzorczych miar płynności, wynikających z Pakietu CRD IV / CRR:

1. W związku z wejściem w życie Pakietu CRD IV / CRR Bank jest zmuszony do utrzymania wskaźnika płynności krótkoterminowej (LCR) na poziomie nadzorczym.

2. Zgodnie z zapisami Rozporządzenia UE Bank jest zobowiązany wyliczać wskaźnik pokrycia aktywów wymagających stabilnego finansowania pasywami stabilnymi (NSFR).

3. W celu osiągnięcia / utrzymania w.w wskaźników Bank powinien podjąć następujące działania:

a) Weryfikacja metod zarządzania ryzykiem płynności,

b) Uzupełnienie regulacji wewnętrznych Banku do wymagań Pakietu CRD IV / CRR,

c) Zmiana struktury aktywów poprzez m.in. zamianę części lokat międzybankowych na papiery skarbowe cechujące się wysoką jakością i stabilnością, zgodnie z załącznikiem nr 3 do Rozporządzenia UE.

d) Zmiany w systemie informatycznym i sprawozdawczym.

Akceptowalny poziom ryzyka płynności został określony w Polityce kapitałowej oraz Polityce zarządzania ryzykiem płynności i finansowania w Banku Spółdzielczym w Łochowie.

Cele strategiczne w zakresie zarządzania ryzykiem stopy procentowej

Celem zarządzania ryzykiem stopy procentowej jest utrzymanie zmienności wyniku finansowego oraz bilansowej wartości zaktualizowanej kapitału, wynikającej ze zmian stóp procentowych, w granicach nie zagrażających bezpieczeństwu Banku i akceptowanych przez Radę Nadzorczą .

Celem Banku jest utrzymanie niskiej wrażliwości wyniku odsetkowego na zmiany rynkowych stóp procentowych. Bank będzie utrzymywał pozycję luki (niedopasowanie pomiędzy aktywami i pasywami wrażliwymi na zmiany stóp procentowych) w ramach przyjętych w Polityce zarządzania ryzykiem stopy procentowej oraz Zasadach zarządzania ryzykiem stopy procentowej limitów.

Cel ten jest realizowany poprzez zarządzanie ryzykiem stopy procentowej obejmujące podstawowe kierunki działań (cele pośrednie):

- 1) zapewnienie odpowiedniej struktury aktywów i pasywów oprocentowanych w celu ograniczania ryzyka bazowego oraz ryzyka niedopasowania terminów przeszacowania,
- 2) podejmowanie odpowiedniej polityki cenowej (w tym działań marketingowych) w celu utrzymania odpowiedniej do skali działalności stabilnej bazy depozytowej oraz dochodowego portfela kredytowego w celu wypracowania odpowiednich marż,
- 3) codzienna realizacja polityki stóp procentowych w procesie sprzedaży produktów bankowych.

Cele szczegółowe zawarte są w Zasadach zarządzania ryzykiem stóp procentowych.

1. Zarządzanie ryzykiem stopy procentowej oraz marżą odsetkową opiera się na :
 - a) analizie obecnego oraz prognozowanego kształtowania się stóp procentowych na rynku międzybankowym,
 - b) analizach narażenia Banku na ryzyko stóp procentowych oraz analizach oprocentowania produktów Banku,
 - c) prognozach kształtowania się przyszłego wyniku odsetkowego,
 - d) dostępności produktów aktywnych i pasywnych,
 - e) przestrzeganiu ustalonych limitów,

- f) realizowaniu celów przyjętych w strategii Banku.
2. Zarządzanie ryzykiem stopy procentowej oraz marżą odsetkową odbywa się poprzez:
 - a) kształtowanie oprocentowania aktywów i pasywów,
 - b) wydłużanie aktywów bądź pasywów poprzez szersze zastosowanie instrumentów o stałej stopie procentowej,
 - c) skracanie aktywów bądź pasywów poprzez zwiększanie udziału instrumentów o zmiennej stopie procentowej,
 - d) zmianę długości zapadalności aktywów o oprocentowaniu stałym,
 - e) zwiększenie liczby umów z klauzulą możliwej zmiany oprocentowania,
 - f) zmniejszeniu lub zwiększeniu zaangażowania w aktywach mniej wrażliwych na zmiany stóp procentowych,
 - g) zmianę strategii kredytowej.
 3. Kształtowanie poziomu oprocentowania produktów oferowanych przez Bank uwzględnia:
 - a) analizę oprocentowania produktów u konkurencji i na rynku międzybankowym,
 - b) wpływ zmiany oprocentowania na inne ryzyka Banku,
 - c) strategię działania i rozwoju Banku,
 - d) marże realizowane na poszczególnych produktach.
 4. Istotnym elementem ograniczania ryzyka stopy procentowej jest zwiększanie udziału przychodów pozaodsetkowych w przychodach ogółem między innymi poprzez sprzedaż produktów generujących opłaty i prowizje, w tym produktów elektronicznych.
 5. Bank w oparciu o przeprowadzane testy warunków skrajnych przeprowadza symulację wyniku finansowego w przyszłości.

Akceptowalny poziom ryzyka stopy procentowej został określony w Polityce kapitałowej oraz Polityce zarządzania ryzykiem stopy procentowej.

Cele strategiczne w zakresie zarządzania ryzykiem operacyjnym

Celem strategicznym w zakresie zarządzania ryzykiem operacyjnym w Banku jest ograniczanie ryzyka występowania strat operacyjnych oraz dążenie do ich minimalizowania.

1. Cel ten jest realizowany poprzez zarządzanie ryzykiem operacyjnym obejmujące podstawowe kierunki działań (cele pośrednie):

1. określenie podstawowych procesów niezbędnych do zarządzania ryzykiem operacyjnym,
2. prowadzenie i analiza rejestru incydentów i strat z tytułu ryzyka operacyjnego (w tym zawarte są straty z tytułu ryzyka braku zgodności),
3. opracowanie ogólnych zasad zarządzania ryzykiem operacyjnym, w tym zasady identyfikacji, oceny, monitorowania, zabezpieczania i transferu ryzyka operacyjnego,
4. zarządzanie kadrami,
5. określenie docelowego profilu ryzyka operacyjnego, uwzględniającego skalę i profil ryzyka operacyjnego obciążającego Bank,
6. zdefiniowanie tolerancji/apetytu banku na ryzyko operacyjne, w tym wartości progowe sum strat danej klasy zdarzeń w określonym horyzoncie czasowym, oraz określone działania, które bank będzie podejmował w przypadkach, gdy wartości te zostaną przekroczone,
7. przyjęcie założeń dla systemu kontroli wewnętrznej w zakresie ryzyka operacyjnego,
8. weryfikacja spójności procedur wewnętrznych Banku ze regulacjami zewnętrznymi.

Cele szczegółowe zawarte są Polityce zarządzania ryzykiem operacyjnym stanowiącej uszczegółowienie Strategii.

Podstawowe procesy niezbędne do zarządzania ryzykiem operacyjnym to:

1. Opracowanie i wdrożenie procedur zarządzania ryzykiem operacyjnym oraz bezpieczeństwem Banku, dostosowanych do przepisów zewnętrznych, z wykorzystaniem procedur wzorcowych Banku Zrzeszającego.
2. Okresowa weryfikacja przyjętych procedur wewnętrznych.

3. Identyfikacja i rejestracja zdarzeń ryzyka operacyjnego oraz incydentów ryzyka braku zgodności.
4. Wycena strat zdarzeń ryzyka operacyjnego.
5. Analiza zagrożeń i propozycja działań w celu ograniczania ryzyka operacyjnego.
6. Przeprowadzanie testów warunków skrajnych oraz testów ciągłości działania.
7. Raportowanie wyników analiz i ocen Zarządowi oraz Radzie Nadzorczej
8. Podejmowanie działań ograniczających ryzyko operacyjne.
9. Kontrola wewnętrzna i audyt.
10. Szkolenia pracowników, członków Zarządu oraz Rady Nadzorczej.

Prowadzenie i analiza rejestru incydentów i strat:

- 1) Rejestrowanie zdarzeń ryzyka operacyjnego oraz ryzyka braku zgodności. Stałe doskonalenie procesu identyfikacji i rejestracji incydentów i strat.
- 2) Analiza zdarzeń zawartych w rejestrze, wyjaśnianie ich przyczyn, analiza częstotliwości występowania.
- 3) Analiza strat z tytułu ww. rodzajów ryzyka oraz możliwości ograniczania ich skutków.
- 4) Raportowanie skutków ryzyka operacyjnego do Zarządu oraz Rady nadzorczej zgodnie z systemem informacji zarządczej.
- 5) Podejmowanie działań zmierzających do ograniczania skutków ww. zdarzeń, przy zachowaniu opłacalności podejmowanych działań.
- 6) Organizacja procesu zarządzania ww. ryzykami z uwzględnieniem zadań Zarządu oraz Rady Nadzorczej Banku.
- 7) Sporządzanie mapy ryzyka w celu podejmowania działań zabezpieczających.
- 8) Wdrażanie i doskonalenie narzędzi informatycznych.
- 9) Utrzymanie narażenia Banku na ryzyko operacyjne na akceptowanym przez Zarząd i Radę Nadzorczą Banku, bezpiecznym dla działania i rozwoju Banku poziomie.

2. Dopuszczalny apetyt i tolerancja na ryzyko wyrażona jest poprzez kluczowe miary apetytu na ryzyko (tolerancji na ryzyko) wyznaczone limitami, których Bank nie powinien przekraczać:

- a) Miara apetytu na ryzyko - wyrażona jest w postaci globalnego limitu przewidywalnych rocznych strat operacyjnych brutto wynoszącego – 10 % funduszy własnych.
- b) Miara tolerancji na ryzyko:

L.p.	Nazwa miary tolerancji na ryzyko	Wartość miary (straty roczne)
1.	Maksymalny limit strat brutto w kategorii - oszustwa wewnętrzne	0 tys. zł
2.	Maksymalny limit strat brutto w kategorii - oszustwa zewnętrzne	0 tys. zł
3.	Maksymalny limit strat brutto w kategorii – Zasady dotyczące zatrudniania oraz bezpieczeństwo w miejscu pracy	10 tys. zł
4.	Maksymalny limit strat brutto w kategorii – Klienci, produkty i praktyki operacyjne	10 tys. zł
5.	Maksymalny limit strat brutto w kategorii - Szkody związane z aktywami rzeczowymi	20 tys. zł
6.	Maksymalny limit strat brutto w kategorii – Zakłócenia działalności banku i awarie systemów	20 tys. zł
7.	Maksymalny limit strat brutto w kategorii - Wykonanie transakcji, dostawa i zarządzanie procesami	40 tys. zł

3. Ogólne zasady zarządzania ryzykiem operacyjnym

Cele w zakresie ryzyka operacyjnego realizowane są poprzez zarządzanie ryzykiem operacyjnym, oraz ryzykiem prawnym obejmujące proces zarządzania ryzykiem poprzez identyfikację, pomiar, ocenę, monitorowanie raportowanie i kontrolę, którego szczegółowe założenia zawarte są Polityce zarządzania ryzykiem operacyjnym oraz w Polityce bezpieczeństwa informacji stanowiących uszczegółowienie Strategii, a także odpowiednich regulacjach wewnętrznych przyjętych przez Zarząd.

1) Podstawowe kierunki i metody działań podejmowane celem **identyfikacji i pomiaru ryzyka** obejmują:

- a) identyfikację ryzyka struktury organizacyjnej Banku i jej zmian, ocenę podziału kompetencji, który ma zapobiegać przyporządkowaniu zakresu odpowiedzialności mogącemu prowadzić do konfliktów interesów,
- b) identyfikację i zarządzanie ryzykiem powiązań personalnych osób, których zakres obowiązków jest kluczowy z punktu widzenia występującego w Banku ryzyka;

- c) identyfikację i analizę ryzyka procesów,
 - d) analizę wewnętrznych i zewnętrznych czynników ryzyka, w tym prowadzenie i analizę rejestru incydentów i strat z tytułu ryzyka operacyjnego (w tym zawarte są straty z tytułu ryzyka braku zgodności), a także rejestru zewnętrznych incydentów ryzyka operacyjnego, wyznaczanie KRI, sporządzanie samooceny ryzyka, analiza skarg od klientów Banku,
 - e) identyfikację ryzyka operacyjnego użytkowanych systemów informatycznych, a także zarządzanie bezpieczeństwem informacji,
 - f) identyfikację ryzyka ciągłości działania,
 - g) identyfikację ryzyka powierzania czynności na zewnątrz,
 - h) organizację systemu przepływu informacji o zmianach przepisów zewnętrznych i wewnętrznych,
 - i) zarządzanie kadrami, w tym ocenę odpowiednich kwalifikacji pracowników, monitoring rotacji kadr, absencji pracowników, pracy w godzinach nadliczbowych, identyfikację długotrwałego niewykorzystywania urlopu wypoczynkowego,
- 2) W celu dokonywania **oceny/szacowania ryzyka** prowadzona jest samoocena ryzyka procesów, ocena wielkości ryzyka na podstawie wyników analizy rejestru incydentów i strat, wyników analizy rejestru zewnętrznych incydentów ryzyka operacyjnego, oceny KRI, oceny ryzyka nowych przepisów prawnych, mapa ryzyka sporządzana w celu prezentacji oceny ryzyka i doboru odpowiednich działań zabezpieczających.
- 3) Działania podejmowane w celu **monitorowania i raportowania ryzyka** obejmują:
- a) wdrażanie i doskonalenie narzędzi informatycznych, służących pomiarowi i sprawozdawczości dotyczącej ryzyka operacyjnego,
 - b) monitorowanie strat z tytułu ryzyka operacyjnego,
 - c) monitorowanie wielkości wskaźników KRI,
 - d) raportowanie skutków ryzyka operacyjnego do Zarządu oraz Rady Nadzorczej zgodnie z systemem informacji zarządczej.
- a) podejmowanie działań zabezpieczających przed skutkami ryzyka operacyjnego, ryzyka prawnego, oraz ryzyka braku zgodności, zapewniające utrzymanie narażenia Banku na ryzyko operacyjne na akceptowanym przez Zarząd i Radę Nadzorczą Banku, bezpiecznym dla działania i rozwoju Banku poziomie.
- 4) **Stosowanie mechanizmów kontrolujących i ograniczających ryzyko** związane z wynikiem decyzji o akceptacji, ograniczaniu, przeniesieniu lub unikaniu zidentyfikowanego i ocenionego ryzyka:

- a) działania prewencyjne - związane z identyfikacją i monitoringiem ryzyka prowadzenia operacji, rozpoznawaniem i zapobieganiem powstawaniu zdarzeń ryzyka operacyjnego w trakcie codziennej działalności, aktualizowanie /dostosowywanie procedur bankowych, kontrolę ich przestrzegania, a także zapewnienie identyfikacji i oceny ryzyka przed podjęciem istotnych decyzji związanych z wdrożeniem nowych produktów, procesów, systemów;
- b) przygotowanie odpowiednich procedur i sposobów reagowania pracowników Banku na wypadek zajścia zdarzenia ryzyka operacyjnego, a także poprzez dokonanie przeniesienia ryzyka na inne podmioty w przypadku opłacalności i dostępności takiej metody dla danego rodzaju ryzyka, w tym stosowanie ubezpieczeń lub zlecenia czynności zewnętrznemu podmiotowi,
- c) działania podejmowane na skutek wykrytych zdarzeń ryzyka operacyjnego lub braku zgodności - zmierzające do ograniczania skutków wykrytych zdarzeń ryzyka operacyjnego, a także zapobiegania powtórzeniu się wykrytych zjawisk, przy zachowaniu opłacalności podejmowanych działań,
- d) zarządzanie ciągłością działania i sytuacjami awaryjnymi, zapobieganie powstawaniu zagrożeń o charakterze katastroficznym lub zagrażającym utratą ciągłości działania Banku, tworzenie planów awaryjnych zachowania ciągłości działania i planów awaryjnych,
- e) szkolenia,
- f) analiza prawna nowych wzorców umownych , stosowanie wzorców standardowych,
- g) dokonywanie oceny ryzyka operacyjnego wszystkich nowych lub zmienianych produktów przed ich wprowadzeniem, a także monitoring prawidłowego przebiegu procesów, z wykorzystaniem wyników systemu kontroli wewnętrznej oraz rejestracji incydentów ryzyka operacyjnego,

5) Wśród stosowanych metod i praktyk istotnym zagadnieniem jest odpowiednie **zarządzanie kadrami i budowa kultury organizacyjnej w zakresie ryzyka**, w tym:

- 1) planowanie właściwej obsady kadrowej, a także budowa planów następstw (kadry rezerwowej) i zastępstw,
- 2) stosowanie zasad dobrej praktyki bankowej w relacjach z klientami,
- 3) organizacja szkoleń,
- 4) kontrola wewnętrzna,
- 5) budowa kultury organizacyjnej i zapewnienie świadomości występowania ryzyka operacyjnego obciążającego bank na wszystkich szczeblach zarządzania, poprzez odpowiednie działania organizatorskie, analizę skarg i wniosków związanych z działalnością Banku, w aspekcie stosowania niedopuszczalnych praktyk, właściwą postawę kadry

kierowniczej i promowanie oraz egzekwowanie odpowiedniego zachowania pracowników.

Cele strategiczne w zakresie zarządzania ryzykiem braku zgodności.

Celem bezpośrednim zarządzania ryzykiem braku zgodności w Banku jest ograniczenie strat finansowych i niefinansowych, spowodowanych nieprzestrzeganiem lub brakiem zgodności działań Banku z przepisami prawa, regulacjami wewnętrznymi Banku lub przyjętymi przez Bank zobowiązaniami lub standardami postępowania. Celem pośrednim jest ograniczanie występowania ryzyka prawnego oraz ryzyka operacyjnego, stanowiących podstawę występowania ryzyka braku zgodności. Realizacja tych celów wymagała wprowadzenia w Banku procedur umożliwiających realizację mechanizmów kontroli ryzyka, na które Bank może być narażony w wyniku nie przestrzegania przepisów prawa oraz regulacji wewnętrznych i przyjętych zobowiązań oraz standardów postępowania.

Bank identyfikuje wewnętrzne czynniki ryzyka braku zgodności, wynikające z wewnętrznej organizacji Banku oraz zewnętrzne – niezależne od Banku. Analiza czynników występowania w Banku ryzyka braku zgodności jest jednym z elementów procesu zarządzania tym ryzykiem. Podstawowe elementy procesu zarządzania ryzykiem braku zgodności w Banku to:

- 1) identyfikacja ryzyka – poprzez analizę przepisów prawa, regulacji wewnętrznych i standardów rynkowych - na podstawie uzyskiwania informacji wewnętrznych i zewnętrznych o wymaganiach w zakresie zgodności.
- 2) ocena ryzyka – poprzez jego pomiar lub szacowanie,
- 3) kontrola ryzyka – poprzez projektowanie i wprowadzanie, bazujących na ocenie ryzyka braku zgodności, mechanizmów kontroli ryzyka braku zgodności,
- 4) monitorowanie – wielkości i profilu ryzyka braku zgodności, po zastosowaniu mechanizmów kontroli ryzyka braku zgodności
- 5) raportowanie - na temat ryzyka braku zgodności – do Zarządu i Rady Nadzorczej oraz Komitetu audytu.

Profil ryzyka braku zgodności Banku opiera się na analizie danych dotyczących strat finansowych oraz niefinansowych wywołanych zdarzeniami ryzyka braku zgodności.

Monitorowanie zdarzeń ryzyka braku zgodności odbywa się w oparciu o informacje otrzymywane z odpowiednich jednostek i komórek organizacyjnych Banku, w tym w ramach raportowania zdarzeń

ryzyka operacyjnego.

Zarządzając ryzykiem braku zgodności Bank korzysta z merytorycznego wsparcia Banku Zrzeszającego, realizowanego w szczególności poprzez:

- 1) opracowywanie nowych i dostosowanie istniejących regulacji wzorcowych;
- 2) informowanie o zmieniających się przepisach prawa;
- 3) zamieszczanie w dostępnych Bankom Spółdzielczym bazach w systemie Lotus Notes wybranych przepisów prawnych związanych z działalnością bankową m.in:
 - a) zestawienia klauzul abuzywnych wpisanych do Rejestru klauzul niedozwolonych UOKiK,
 - b) publikacji KNF, NBP i ZBP,
 - c) opinii prawnych.

Bank posiada sformalizowane zasady zarządzania ryzykiem braku zgodności zawarte w Polityce zgodności w Banku Spółdzielczym w Łochowie.

W procesie zarządzania ryzykiem braku zgodności uczestniczą następujące organy i komórki organizacyjne Banku, do zadań których należy między innymi:

- 1) Rada Nadzorcza Banku, w tym Komitet Audytu: zatwierdza Strategię zarządzania poszczególnymi rodzajami ryzyka, w której zawarto cele strategiczne w zakresie zarządzania ryzykiem braku zgodności oraz Politykę zgodności, otrzymuje i zatwierdza analizę ryzyka braku zgodności oraz wyniki kontroli wewnętrznej w zakresie zarządzania ryzykiem braku zgodności;
- 2) Zarząd Banku: wyznacza samodzielne stanowisko ds. ryzyka braku zgodności odpowiedzialne za bieżące monitorowanie ryzyka braku zgodności, otrzymuje i wykorzystuje w procesie podejmowania decyzji sprawozdania kontroli, na podstawie otrzymywanych raportów zgodności oraz wyników kontroli podejmuje działania zmierzające do ograniczania ryzyka;
- 3) Prezes Zarządu Banku: sprawuje bezpośredni nadzór nad zarządzaniem ryzykiem braku zgodności;
- 4) Stanowisko ds. zarządzania ryzykiem braku zgodności i kontroli wewnętrznej: prowadzi działania na rzecz zapewnienia zgodności działalności Banku z prawem oraz przyjętymi standardami postępowania, prowadzi działania na rzecz zapewnienia zgodności obowiązujących w Banku regulacji wewnętrznych z przepisami prawa, współpracuje z komórkami wewnętrznymi Banku w zakresie oceny i monitorowania ryzyka braku zgodności, wyjaśniania zdarzenia braku zgodności, prezentuje Radzie Nadzorczej i Zarządowi kwartalne raporty o wynikach identyfikacji, oceny, kontroli i monitorowania wielkości i profilu ryzyka braku zgodności oraz roczną ocenę efektywności

zarządzania ryzykiem braku zgodności, opracowuje regulacje wewnętrzne w zakresie zarządzania ryzykiem braku zgodności, jako kontrola wewnętrzna przeprowadza kontrolę poprawności zarządzania ryzykiem braku zgodności, bada i ocenia adekwatność oraz skuteczność kontroli funkcjonalnej w Banku w zakresie systemu zarządzania ryzykiem braku zgodności.

5) Do zadań wszystkich pracowników Banku: należy bieżące śledzenie zmian w regulacjach dotyczących wykonywanych zagadnień, zgłaszanie propozycji zmian w procedurach wewnętrznych oraz w organizacji pracy Banku w celu lepszego dostosowania wykonywanych zadań do zmieniających się przepisów prawa, przestrzeganie przepisów zewnętrznych i wewnętrznych – zgłaszanie niespójności, przeprowadzanie rzetelnej kontroli bieżącej, przeprowadzanie przez przełożonych kontroli funkcjonalnej w zakresie przestrzegania regulacji.

Cele strategiczne w zakresie zarządzania ryzykiem wynikiem finansowym

Celem strategicznym Banku w zakresie ryzyka wyniku finansowego jest:

- 1) Uzyskanie zmienności wyniku zgodnej z założonym apetytem na ryzyko wyrażonym poprzez:

L.p.	Nazwa wskaźnika apetytu na ryzyko	Wartość wskaźnika
1.	Zrealizowany poziom wyniku wynikający z założonych planów %,	Min 80%
2	Wskaźnik C/I założony w Strategii Banku Spółdzielczego w Łochowie %.	Max 85%

- 2) Realizacja celu dokonywana jest poprzez:
- a) przyjęcie oraz odpowiednie wdrożenie „Polityki zarządzania ryzykiem biznesowym” zawierającej zasady zarządzania ryzykiem,
 - b) właściwy podział zadań i organizację procesów zarządzania ryzykiem wynikiem finansowego,
 - c) nadzór nad efektywnością procesów zarządzania ryzykiem wynikiem finansowego i poziomem ryzyka.
- 3) Polityka zarządzania ryzykiem biznesowym obejmuje:
- a) definicję ryzyka wyniku finansowego,
 - b) pożądany/akceptowalny poziom ryzyka wyniku finansowego
 - c) identyfikację zagrożeń dla wyniku finansowego,
 - d) ogólne zasady zarządzania ryzykiem wynikiem finansowego,
 - e) zasady dokonywania testów warunków skrajnych,
 - f) organizację zarządzania ryzykiem wynikiem finansowego,
 - g) założenia do systemu kontroli wewnętrznej,
 - h) zakres odpowiedzialności w procesie zarządzania ryzykiem wynikiem finansowego,

- 4) Podział zadań i organizacja procesów zarządzania ryzykiem biznesowym realizuje następujące zasady:
- a) rozdzielenie obszarów operacyjnych odpowiedzialnych za przeprowadzanie transakcji mających wpływ na ryzyko wyniku finansowego od odpowiedzialnych za monitorowanie i kontrolowanie ryzyka,
 - b) rozdzielenie odpowiedzialności w zakresie nadzoru nad obszarami operacyjnymi odpowiedzialnymi za przeprowadzanie transakcji mających wpływ na ryzyko wyniku finansowego i oraz odpowiedzialnych za monitorowanie i kontrolowanie ryzyka wyniku finansowego na szczeblu Zarządu,
 - c) formalnie określony proces identyfikacji, pomiaru i oceny ryzyka wyniku finansowego w tym system limitów wewnętrznych i monitoringu ich przestrzegania, dokonywanie testów warunków skrajnych,
- 5) Nadzór nad efektywnością procesów zarządzania ryzykiem biznesowym i poziomem ryzyka obejmuje:
- a) Nadzór Zarządu nad realizacją Polityki zarządzania ryzykiem biznesowym,
 - b) system kontroli wewnętrznej w zakresie zarządzania ryzykiem wyniku finansowego,
 - c) systemu informacji zarządczej w zakresie ryzyka wyniku finansowego,
 - d) regularne przeglądy, weryfikację i ocenę system zarządzania ryzykiem wyniku finansowego (w tym mechanizmów i procedur kontroli wewnętrznej) pod kątem jego skuteczności oraz adekwatności do profilu ryzyka Banku.

.....
(pieczętka jednostki/komórki organizacyjnej Banku)

.....
(imię i nazwisko pracownika)

OŚWIADCZENIE

Oświadczam, że zapoznałem(am) się oraz przyjąłem(ęłam) do wiadomości i stosowania uregulowania „Strategii zarządzania poszczególnymi rodzajami ryzyka w Banku Spółdzielczym w Łochowie” wraz z załącznikami, wprowadzonej Uchwałą Nr Zarządu Banku Spółdzielczego w Łochowie z dnia, zatwierdzonej Uchwałą Nr Rady Nadzorczej Banku Spółdzielczego w Łochowie z dnia

.....
(miejsce, data)

.....
(czytelny podpis pracownika)